ОКТЯБРЬНЫҢ 50 ЧЫЛЫ

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢДАР!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫЫН

1967 ч. ИЮНЬ 7 СРЕДА № 132 (6769).

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соведининиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өртээ 2 көп.

Н. В. Подгорный Москвада ээп келген

Афганистанның хааны Мухаммед Захир Шахтың чалааның ёзугаар Афганистанга албанның аян-чоруун кылып чораан, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный июнь 5-те Москвада ээп келген.

Найыралчы чуртче аян-чорукка Н. В. Подгорныйны ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы, Таджик ССР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы М. Холов, ССРЭ-ниң энергетика болгаш электрижидилге министри П. С. Непорожный, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле Күрүне комитединиң даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы В. М. Виноградов олар үдеп чораан.

(СЭТА).

СЭКП обкомунуң бюрозунда

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Наадымын эрттирер дугайында

СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу республиканың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Совет эрге-чагырганың 50 чылынга турааскаттаан, чаңчыл болган Наадымын бо чылдың июль 22—23 хүннеринде Кызыл хоорайга эрттирер деп шиитпирлээн.

Бо Наадымны эң хынамчалыг белеткеп, организастыг эрттиреринде обкомнуң бюрозу республиканың культура, көдээ ажыл-агый министерстволарынга, облпрофчөвүлелинге, респотребсоюзка, ВЛКСМ обкомунга дааскан.

Наадымны белеткеп эрттирер талазы-биле СЭКП обкомунуң секретары эш К. С. Шойгута баштаткан 13 кижи составтыг комиссияны тургускан.

• • •

ЮБИЛЕЙЛИГ ЧЫЛДЫҢ НААДЫМЫ

Республиканың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чаңчыл болган Наадымын бо чылдың июль 22—23 хүннеринде Кызыл хоорайга эрттирер деп СЭКП обкомунуң бюрозунуң доктаалында айыткан. Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң, ылаңгыя малчыннарның Улуг Октябрьның чартык үүс чыл болган байырлалының чылында алган социалистиг хүлээлгелериниң чылдың бирги чартыында түңнелдерин үндүрер, мурнакчыларның дуржулгазын солчур болгаш чылдың ийиги чартыында ажылдарны чугаалажыр болганда, бо чылгы Наадым онза байдалдыг болур.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнуң байырлалынга алдар болдурган бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришпишаан, бо чылын Тываның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери мурнуку чылдыындан артык күжениишкинниг ажылдап турар. Күрүнеге сүт садарының чартык чыл планы июнь 1-ге чедир 89,8 хуу, эттиг планы 74,2 хуу күүсеттинген, боларның кайызы-даа эрткен чылдың бо үзининг деңнелин ажып турар, ылаңгыя зүт садар планның күүселдези 20 хуу ажыг болган. Республикага кыштаглаашкын үезинде улуг, биче малдың баш санының хорамчазы эрткен чылгызындан дыка эвээш болган, чамдык ажыл-агыйлар үүле малдың баш санын камгалап алган эвес, харын оон продуктулуун бедиткен.

Маңаа Таңды районнуң малчыннарының чедиишкинин онзалап демдеглезе чогуур. Ол район мал ажылының продуктуларын бүдүрерин кавудеткеш, күрүнеге сүт, зүт садарының чартык чыл планын бир ай бурунгаар ажыр күүседип алган. Ол ышкаш Каа-Хем, Бии-Хем районнар сүт садарының, Тожу район зүт садарының чартык чыл планын база күүсеткен.

Оон-биле кады бисте мал ажылының талазы-биле хожудап каап турар районнар, ажыл-агыйлар база бар. Чылдың бирги чартыында күрүнеге зүт садарының планын июнь 1-ге чедир Бай-Тайга район үүгле 23,4, Тес-Хем — 34,0, Өвүр — 47,5 хуу күүсеткен. Зүт садар талазы-биле Улуг-Хем район база хожудап турар.

Наадымга чедир ам дөртен ажыг хонук бар. РЕСПУБЛИКАНЫҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ ЧАҢЧЫЛ БОЛГАН НААДЫМЫНГА ЭКИ ЧЕДИИШКИННЕРЛИГ УЖУРАЖЫР! деп лозун-биле юбилейлиг чылда көдээ ажыл-агыйның мурнунда салдынган бүгү сорулгаларны боттандырып чорудары партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, колхозтарның, совхозтарның бо үеде кол сорулгазы болур бүгү организакчы болгаш политмассалыг ажылдарны олче угландырар ужурлуг. Наадымга чедиишкинниг киржир дээш районнарның, колхозтарның болгаш совхозтарның, фермаларның, бригадаларның, тус-тус кижилериниң аразында социалистиг чарышты улам дээштиг организастаар, район бүрүзү, ажыл-агый бүрүзү чылдың бирги чартыының сорулгаларын үүгле күүседир эвес, харын дыка ажыр күүседирин чедип алыр хереек. Бо талазы-биле район бүрүзүнде четчир курлавырлар, чөгүүр аргалар бар, чоннуң идепкейи улам көдүрүлген. Ам үүгле ажылды канчаар организастап чорударындан хамаажыр.

Ам үеде өшкү ыргылдазы барык доозулган болгаш хой ыргылдазы эгелээн. Хой ажылында бо чугула кампанияны бедик шынарлыг чорудуп, күрүнеге эки шынарлыг дүктү берип, дүк садарының планын ажыр күүседири мал ажылында эң чугула сорулгаларның бирээзи ол. Малдың ам немежип турар чаш төлүн бүрүн камгалап алыры, чайгы үеде фермаларга хөй сүт саалдазын, семиртилге малдарынга хөй деңзи немелдезин чедип алыры эргежон чугула. Саар инектерге немелде чемгерилгени бербишаан, хүндүн иштинде одарладыышкынны организастаары, хөй сүт саап ап турар «Межегей» совхозтуң хүнде үш саалдаже шилчээн практиказын чамдык ажыл-агыйларга ажыглаары чугула.

Мал ажылында ам бир чугула сорулга чайлаглаашкын болур. Шээр малды, фермаларның инектерин, чылгыны, семиртилге малдарын чогуур өйүнде чайлагладып үндүрер болгаш чайлагларның элбек, эки шынарлыг одарларын чөп ажыглаар херек. Ынчангаш кодан-кодан малдарны чайлагларже үндүреринің, чайлаглаан малчыннарның чуртталга болгаш культура-амыдырал хандырылгазын канчаар организастаарын баш удур планнаар.

Бо үеде зүткир мал ажылын тускайлап чорударын, чылгы малды өстүрерин база онзалап турар. Ынчангаш зүткир малды болгаш чылгыны чайлагладып семиртиринче онза кичээнгейни салыр. Чылгының баш санын өстүрген, шынарын экижиткен ажыл-агыйлар Наадымга челер, маңнаар аттары-биле кээп киржир.

Наадымга уткуштур ап чорудар хемчегленің иштинде дүжүт ажаап алыышкынынга, сиген кезилдезинге белеткел кол черни эллээн турар ужурлуг. Наадымның болур хүнүнге чедир ажаап алыышкынга белеткелдің кол нуруузу доозулган, сиген кезилдезин бүгү ажыл-агыйлар массалыы-биле чоруткан турарын чедип алыр. Оон ыңай келир чылдың тарылгазының белеткели — чайгы чер аңдарылгазын, кыштаглаашкынга тудуглар белеткелин база чорудар. Көдээ ажыл-агыйның мурнунда салдынган бо бүгү комплексилиг ажылдарны катай хаара чорудар херек.

Республиканың малчыннарының, тараажыларының болгаш көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглериниң юбилейлиг чылдың Наадымынга уткуштур кылыр ажылдары, чедип алыр сорулгалары улуг. 1966 чылда бистің республика Чөөн Сибирь зоназының областарының, крайларының, автономнуг республикаларының аразында социалистиг чарышка ийи удаа бирги черге үнгени ышкаш, бо чылдың бирги чартыының түңнелдеринде бирги черни алыр дээш бүгү хемчегленни алыр ужурлуг бис.

Е. М. Двоеглазова—Сарыг-Септің амыдырал хандырылга комбинадының мурнакчы даараныкчызы. Ол бо ажылынга чаарби чыл ажылдаан, ам бешки разрядтың даараныкчызы апарган. Ылаңгыя платье даараарынга ол эки мергежээн.

Чуруны: Е. М. Двоеглазова.
С. Феоктистовтуң фотозу.

АКШ-тың чазааанга Совет чазактың нотазы

Камфа вьетнам портка «Туркестан» совет теплоходче америк шериг самолёттарының халдааны-биле холбаштыр бо чылдың июнь 2-де Совет чазак АКШ-тың чазааанга шиитпирлиг удурланыышкынны медеглээнин моон мурнунда дыңнаткан болгай.

Бо чылдың июнь 3-те АКШ-тың Күрүне департаментизи АКШ-тың чазааның харыы нотазын ССРЭ-ниң Вашингтонда элчин черинге дамчыдып берген. Америк дайынзырактарның үүлгеткен ол кемниг үүлгедиишкинин мырыңай тодаргай фактыларга чөрүштүр ол нотазында хоозун бодалдар-биле хүлээвейн турар-дыр.

Моон-биле холбаштыр бо чылдың июнь 5-те Совет чазактың дараазында уткалыг чаа нотазын АКШ-тың Москвада элчин черинге дамчыдып берген:

«Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа бо чылдың июнь 3-те Американың Каттышкан Штаттарының чазааның харыы нотазында «Туркестан» совет теплоходче америк шериг самолёттарның халдааны дээш харыысалгадан чайлаар дээр оралдажыышкыннарын шуут хүлээвейн турар.

Совет садыг суднозунче ийи америк самолёттуң дээрбечи халдаашкыны болза иледе баш бурунгаар бодап алган шынарлыг болуп турар дугайын маргыш чокка херечилеп турар фактылар Совет чазакта бар. Ол халдаашкынның түңнелинде оон экипажының кежигүннериниң бирээзи өлген болгаш эллэн каш кижи балыглаттырган, суднонуң боду үрелген болгай.

«Туркестан» теплоходче америк самолёттарның халдаашкыны каан, чырык хүндүс, ол үеде теплоход Камфа порттуң рейдизинге, өртээлден алаан ырак турда, ол үеде рейдиге өске кандыг-даа суднолар чок турда болган деп чүве билдингир. Америк ужудукчулар чогум-на харын «Туркестанче» боозун шыгаап, олче бомбаларын октап база ону боолап турганынга кандыг-даа чигININIIIKIННЕР турбас ужурлуг.

Ынчаарга бодунуң нотазынга АКШ-тың чазаа кемниг үүлгедигни үүлгеткен буруулуглар агартыр дээш даап бодап алган хоозун түүлдерин камгалаары-биле бодунга ап турардыр.

Вьетнамда «хоойлужуткан шериг сорулгаларынга удур» АКШ-тың чепсектиг күштериниң агаардан хемчеглери делегей судноларының хостуг чоруушкунунга «айыылдыг» бооп болур дээр дугайында америк нотада айыткан түүлдер үндезин барымдаа чок, чүге дээрге АКШ-тың Вьетнамда чепсектиг интервенциязы болза, делегейниң бүгү эрге нормаларын каржызы-биле үрээни база ук интервенция боду-ла кижи терелгетениң мурнунга кемниг үүлгедиишкин болуп турар.

Совет чазак бо чылдың июнь 2-де Американың Каттышкан Штаттарының чазааанга дамчыткан бодунуң нотазын бадыткап турар».

Харыысалгазын АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери чүктээр

Одессаның далайжыларының болгаш портчуларының митингизи

ОДЕССА. (СЭТА). «Туркестан» дээр совет теплоходче америк самолёттарның дээрбечи халдаашкыны Одессаның ажылчы чоннарының, Кара далайның далайжыларының болгаш портчуларының килеңниг кылышын хайныктырган.

Ильичевск портка хөй кижилиг митинг болган.

— «Туркестан» дээр совет теплоходту бомбалаанының шуут харыысалгазы кымга-даа онаажырындан хамаарылга чокка, ол дээш буруу АКШ-тың чагырыкчы бөлүктеринге бүрүн чүмү-биле онаажыр апаар, ол бөлүктериниң бүгү-ле авантюристиг политиказынга онаажыр апаар—деп, крановщик В. Дмитриев медеглээн.— Делегей байдалынга, бүгү-нинти тайбыңга АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң хеделиишкиннериниң улуг айыыл болуп турарын ол бөлүктерге Совет Эвилели каш удаа сагындырып келген. «Туркестанны» бомбалааны ол айыылдың улуун база дагын бадыткаан.

Америк агрессиядан камгаланырда ВДР-ге бүгү талалыг дуааламчыны көргүспүшаан, совет улус акы-дуңма социалистиг чурттуң мурнунга болгаш бүгү хосталгалыг шимчээшкининиң мурнунга бодунуң интернационалчы хүлээлгезин күүседип турары ол болур дээрзин митингиниң киржикчилери П. Марчук, В. Савченко болгаш оон-даа өскелер онзалап демдеглээн. Демисежип турар Вьетнамның экономиктиг болгаш шериг негелде-хереглелдерин хандырар дээш бөгүн ажылдап турар мун-мун совет кижилерни шак ындыг медереп билиишкиң сорук киирип турар. Ильичевскиниң портчулары бүгү совет улус-биле кады акы-дуңма вьетнам улустуң чөптүг демиселинге бүгү талалыг дуааламчыны күштелдирер деп долу шиитпирлиг.

Америк аг-шеригниң дерзин үүлгедиглериниге удурланыышкынның резолюциязын митингиниң киржикчилери чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Кыска дыңнадыглар

Кыргылда пунктуларында

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң Баян-Хем селыында кыргылда пунктузу ажылдап эгелээринге белен. Ында кыргаан болгаш кыргыыаан хойларны тургузар өрээлдер таарыштыр кылдыган. Пунктунуң иштики, даштыкы девискээрлерин арыглап аштаан болгаш дүк хүлээп алыр өрээлди септээн. Ол кыргылда пунктузунуң чанында хой чуур чер база белен. Бо бүгү ажылдарны чедиилелиг кылдыр кылыр дээш Н. Маадым, М. Седенбиль, С. Күдерек, М. Бүлчүк олар онза кызымак ажылдааннар.

Июнь 1-де хойжу Чымдаанның коданының шекелде кыргылдазын эгелээн. Хойнуң дүгүн дүрген болгаш чидириг чок кыргыыр дээш чарышка Салчак Бооп тишлээн. Комсомолчу С. Бооп колхозтуң дээре кыргыкчызы деп хүндүлүг атты ийи чыл улаштыр эдилеп келген. Ол бо чылгы кыргылдага база идепкейлиг киржирин шиитпирлээн.

Колхозтуң кыргыкчылары юбилейге белек кылдыр Төрээн чуртка хөй, бедик шынарлыг дүктү бээр дээш дээштиг чарышты калбартыр сорулганы салып турарлар.

Ч. ДОЛЗАТ.

• • •

Мал оолдаашкыны дооступ турар бо хүннерде республиканың малчыннарына база бир чугула ажыл-агыйжы кампания — кыргылда, чайлаглаашкын келген. Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хураа» колхозунуң хойжулары хой бүрүзүнден 2,4—2,5 кг дүктү кыргыл алыр сорулганы салгаш, чаңгыс-даа грамм дүктү черге каг-байн кыргыл алыр дээш чарышты калбартыр эгелээн. Баян-Колда 48 хачылыг электри-биле кыргылда агрегады, 500 ажыг хой кирер кажаа белен. Дүктү пресстээр ажылга 6 шыырак колхозчу эллерни быжыглаан. Дуржулгалыг ылгакчылар Б. Шоюнгар, Б. Кулактай семинарларга өөренип алган билиглерин эштеринге тайылырлап берип, оларны бо нарын ажылга өөредип турарлар.

Хой кыргылдазының үезинде ийи эллчег-биле ажылдаар мотористерни пунктуда доктаамал быжыглаан. Электри хачы-биле кыргыкчылардан аңгыда, 40 кижи хол хачызы-биле кыргыыр. Кара-Бөлүңда болгаш Кызыл-Чыраада 16530 баш хойну кыргылдага белеткеп турар.

Х. КҮНЗЕН-ООЛ,
колхозтуң кол зоотехниги.

Мурнап турарлар

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозу часкы хову ажылдарының талазы-биле районнуң өске ажыл-агыйларын мурнап турар. Кызыл-тас, арбай, суда чажылгазын дооскан. 100 гектар кукурузаның 75-жи олуртунган. Чаңгыс чылдың сигеннерин 300 ажыг гектарда тараан.

Часкы хову ажылдарында мурнакчы механизаторлар эвээш эвес.

Чаштырылгада ажылдап турар трактористер Хертек Бады-Байыр 273, Хертек Озук-оол 276 гектар черге тараа культураларын сөөлгү беш хонукта чаштырганнар. Чер чарып турар трактористер Х. Дамдын-оол — 93, О. Кара-Сал — 91, К. Мокур-оол — 83 гектар черни чарганнар.

Совет чазактың медеглели

Бөгүн, 1967 чылдың июнь 5-те, Каттышкан Араб Республикага удур дайын чорудулгаларын Израиль эгелээн, ынчангаш агрессияны ол кыла берген. Каттышкан Араб Республиканың чепсектиг күштери Израильдің ол күрүненің девискээринче шургуп кирип келген шериглеринге удур тулчуушкуннарны чорудуп турар.

Дайын чорудулгаларында ийи таладан танкыларның, артиллерияның болгаш ужар түүлдүң каттыжыышкыннары киржип турар.

Сирия Араб Республика Каттышкан Араб Республиканың талазында туржуп кирген болгаш агрессияны ойтур шаварда, аңаа чепсектиг дузаламчыны көргүзүп турар. Иордания Израильге удур дайын байдалында турарын болгаш Каттышкан Араб Республикага шериг деткимчезин көргүзерин медеглээн. Ирак, Алжир болгаш өске-даа араб күрүнелер боттарының чепсектиг күштери-биле болгаш курлавырлары-биле Каттышкан Араб Республикага деткимче көргүзериниң дугайын база медеглээн.

Мынчангаш, чаңгыс чурттуң—чамдык империалистиг бөлүктериниң чажыт болгаш ажык хөделиишкиннеринге деткиттирген Израильдің чагырыкчыларының авантюризминиң ужурунда, Чоокку Чөөн үүкте дайынныг чөрүлдээ кыптыгып үнген.

Израильдің күрүне кылдыр догуннаашкыны дээш демиселди чорудуп турар бис дээр аянныг түүвезин үргүлчү медеглеп келген шак ындыг удуртукчулар Израильди айыылдыг үүлгедиглерже киир чыгапкан-дыр. Ынчаарга Израиль күрүненің хөгжүлдезиниң болгаш алыс догуннаашкынының үндезиннерин хамыктың мурнунда баксырадып шыдаар аргалыг политикада мугулай чоруктуң болгаш авантюризмниң чогум-на ындыг оруун бөгүн Израильдің удуртукчу бөлүктери шилип алганы ол ышкажыл.

Израильдің чаза кожазында араб күрүнелерге удур агрессияны өөскүтиеш, Каттышкан Нациялар Организациязының Уставын, делегей эргезинің турза чогуур норма-чижектерин дора көргени ол-дур.

Бодунуң чүүү кыла бергенин Израильдің чаза билбээн деп чугаалап болбас. Израиль агрессияны өөскүдүпкен таварылгада тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң туружу израиль чазакка билдинмес турган кылдыр ол чугаалап шыдавас.

Дайындан чайлап болур деп чүвени Израильдің чаза билип турган. Совет Эвилели болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа күрүнелер харын дайындан чайлаарынче Израильди кыйгырып турган. Ынчалза-даа дайынның оруун ол шилип алган-дыр. Израильдің үүлгеди берген авантюризми хамыктың мурнунда оон бодунга удур эргиле бээр дээрзинге чигзинмейн барын болур.

Агрессияга таварышкан улустарга дузалаар, колониалдыг кинчиден хосталган улустарга дузалаар талазы-биле бодунуң политиказынга шынчы Совет Эвилели Каттышкан Араб Республиканың, Сириянның, Иракның, Алжирниң, Иорданияның болгаш өске-даа араб күрүнелериниң чазактарын база улустарын бодунуң шиитпирлиг деткип турарының дугайын медеглеп, боттарының хамаарышпас, чоруу болгаш бот-эргелери дээш боттарының чөптүг демиселинге оларның чедиишкиннинг болурунга бүзүрелин илергейлеп турар.

Израильдің талазындан агрессияны буруу шаппышаан, ССРЭ-ниң чаза дайынныг чөрүлдээни чок кылыр талазы-биле соңгаарладыышкын чок баштайгы хемчег кылдыр, Каттышкан Араб Республикага, Сирияга, Иорданияга болгаш өске-даа араб чурттарга удур дайын чорудулгаларын доп-дораан чугаа чокка соксадырын, бодунуң шериглерин тайбыңчыдылга шугумунуң артынче үндүрүп алырын израль чазактан негеп тур.

Чоокку Чөөн үүкте дайын өртүн өжүрер болгаш аңаа тайбыңны катап тургузар төлөзде, өске күрүнелериниң, хамыктың мурнунда улуг күрүнелериниң чазактары боттарының талазындан бүгү-ле үүүлдерни кылыр боор деп идегелин ССРЭ-ниң чаза илергейлеп тур.

Каттышкан Нациялар Организациязы бодунуң шуут хүлээлгезин күүседип, Израильдің үүлгедиглерин буруу шавар болгаш Чоокку Чөөн үүкте тайбыңны катап тургузарыңга эргежон чугула хемчегленни дурген алыр ужурлуг.

Байдалдан хамаарыштыр бүгү-ле эргежон чугула хамчегленни боттандырар эргезин Совет чазак бодунга арттырып тур.

КАИР РАДИОЗУНУҢ ДЫҢНАДЫЫ

КАИР. (СЭТА). Израиль Каттышкан Араб Республикага удур агрессиязын июнь 5-те эгелээнин Каир радиозу дыңнаткан деп, МЕН агентилел дамчыдып турар.

КАР-ның шериглери агрессияны ойтур шаап турар.

Шериг медээлерин барымдаалааш, Каир радиозунуң айтып турары болза, израиль самолёттар Гринвичинин-биле эртенгинин 6 шактан эгелээш, КАР-ның девискээринче халдаашкыннарны эгелээн.

КАИР. (СЭТА). Июнь 5-те эртенгинин 9 шакта израиль шериглер болгаш ужар түүл КАР-же шаап халдаашкынын калбак хемчээлдерге эгелээнин Каир радиозу дыңнаткан. Синай чартык ортулукта, Суэц каналының районунда аэродромнарже, Каирниң чоогунда шериг аэродромунче болгаш Шарм эль-Шейхуже израиль ужар түүл агаардан халдаашкынны кылган.

Америк танкер Суэц каналында 40 километр ыракта доктаагап дугайын Каир радиозу база дыңнаткан. Израиль ужар түүл француз танкерге согуг таварыштырарын орадашкан дээрзин радио дамчыдып турар.

КАИР. (СЭТА). Эртенгинин 9 шак 15 минута турда, Каирге агаар дувураазынын чарлаан. Зенит бооларның даажы болгаш чазылдырыышкыннар дыңналып турган.

Москваныы-биле 11 шак турда КАР-ның янзы-бүрү районнарынга 42 израиль самолётту дүжүр атканын Каир радиозу дыңнаткан.

Чоокку Чөөн үүкте байдал

КАИР. СЭТА-ның корреспондентизи А. Кисловтуң дамчыдып турары болза:

Июнь 5-тің эртенинден эгелээш, египет найысылалга агаар дувураазынын каш удаа чарлаан. Хоорайның шуут чоогунда зенит артиллерия боолап турар. Агаарда зенит октарның чазылдырыышкыннары көскү. Ынчанмыжежок кудумчуларда кижилер долу. Олар 10—15 минута болгашла, дамчыдып турар чаа медээлерни радиодан дыңнап турар.

Каир радиозунуң дыңнадыгларын ёзугаар алырга, 15 шакка чедир агаар тулчуушкуннарынга болгаш зенит артиллерия-биле 70 хире израиль самолёттарны чок кылган, он бир израиль ужудукчуларны тудуп алган. Оларның бирээзи— Лаво Мардахайның өчүүн магнитофон плёнкага бижээн. Бо плёнканы Израильдің агрессиязының база бир бадыткалы кылдыр КНО-нун айыыл чок чорук Чөвүлелинге чедирер деп турар.

Мардахайның өчүүн ёзугаар алырга, Израиль ужар түүл Гринвичинин-биле эртенгинин 5 шак (ол черни-биле 9 шак) турда, Каттышкан Араб Республиканың аэродромнарынче халдаар дугайында дужаалды алган. Оон өске туттурган израиль ужудукчуларны ол-ла хүн кежээ телевидениеге көргүзер дээрзин Каир радиозу дыңнаткан.

Каирде делегей аэродромун июнь 5 болгаш 6-да хаар дээнин ында чарлаан. Каир радиозунуң медээлээни-биле алырга, тулчуушкуннар колдуунда Израиль биле Каттышкан Араб Республиканың аразында тайбыңчыдылга шугумунуң зоназында чер кырында чоруп турар. Агрессияга таварышкан Каттышкан Араб Республиканы өскедаа араб чурттарның деткип турар дугайын Каир радиозу дыңнадып турар. Израильге удур сирий, ирак болгаш иордан ужар түүлүн дайынчы чорудулгаларының дугайында дыңнадыгларны Дамаскыдан, а ол ышкаш Аммандан дамчыдып турар.

КАР-ның Даштыкы херектер министерствозу медеглелди парлап үндүрген болгаш ында чугаалап турары болза: «Израильдің сулчээзи сойгалаттырган. Кажан Израиль Каттышкан Араб Республикага удур болунуң агрессиязын эгелээн үезинде, израиль ужар түүл Каирнин чоогунда болгаш Суэц каналдың зоназында египет аэродромнарга халдаашкының эгелээн үезинде Каттышкан Нациялар организациязында израиль төлээ КАР агрессияны эгелээн дээр чүвени чулчуруп турган. Мынчангаш Израиль делегейниң хөй-ниитизинин бодалын мегелээрин болгаш оон ужурунда Израиль камгаланыр ужурга таварышкан дээр кылдыр болуушкунну ынчаар көргүзерин ораллажып турар.

Медеглелде оон ыңай чугаалап турары болза: «Ынчалза-даа израиль сулчээ улам тода болуп бар чоруур. Израиль самолёттар Суэц каналы-биле эртип бар чораан француз танкерлерже халдаарын ораллашкан. Ынчалза-даа египет шериг-агаар күштери израиль самолёттарның халдаашкынын ойтур шапкан болгаш аткаарлаар ужурга таварыштырган.

Израиль мындыг ийи сорулганы салып турары тодаргай: «1). Суэц каналы-биле суднолар чоруушкунун үрээр. 2). Израильдің агрессиязын деткинринче кайы-бир үшкү күрүнени күткүүр.

Израильдің сулчээзинин агрессчи шынарынче болгаш Суэц каналынга хамаарыштыр оон агрессчи бодалдарынче, а ол ышкаш бодунуң эгелээн чепсектиг үскүлежишкининге үшкү күрүнени киир тыртар дээр Израильдің чүткүлдериниче делегейниң хөй-ниитизинин кичээнгейин КАР көрүндүрүп турар».

• • •

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелдің корреспондентизинин Никозиядан дамчытканы болза:

Кипрде турар англи шериг баазаларын июнь 5-тің эртенинде дайынчы белен байдалга тургусканың херектің ужурун эки билир шериг кижилер дыңнаткан.

Оон ангыда буузреллиг медээлерни ёзугаар биллингени-биле алырга, сөөлгү хүннерде Акротириде баазага (Кипрниң мурнуу талазында) хөй санныг самолёттар ужудуп келген.

Партия чырыдыышкыны болгаш пропагандист

Өөредилгевисти түннээн бис

1966—1967 өөредилге чылында коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң политиктиг өөредилгезин партия чырыдыышкынының четкизинге организастаан бис. Суурга политиктиг эге школа, марксизм-ленинизмниң үндезиннериниң школазы ажылдап турган. Олар өөредилге программазын ам доозупканнар. Сөөлгү түннел кичээлдер болуп эрткилээн.

Политиктиг эге школага 17 кижи өөренип турган. Оларның 14-түү түннел кичээлдерге олуржуп, өөренип эрткен түүлдеринге быжыг билиглиин көргүскен. Ылангыя Х. Монгуш, С. Докмит, Б. Баазакай олар политиктиг өөредилгете улуг сонуургалдыын болгаш кызымаккайын көргүзүп келгеннер.

Шак ындыг эштериниң бедик билиглииниң дугайын оларның херек кырында ажыл-ижи база бадыткап турар. Олар боттарының онаашкан ажылы дээш харыысалгалыг чоруктун, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүүнү үлегер-чижээн көргүзүп турарлар. Чижээ, эш Баазакай боду шалыпчы ёзу-биле ажылдавышаан, суггарыкчылар звенозунуң күш-ажылын эки организастаан. Оон звенозу часкы үеде 500 га тараа шөлүн суггарган. Садбырның ниити ажылын оон эргелекчизи эш Шойдак-оол мергежилдии-биле башкарып келген. Бүлүң-Теректиң тараажылары 2900 га тараа культураларын майның 29-ка чедир тарып доосканнар.

Политиктиг билигни бот-өөредилгебиле чедип ап турарлар база-ла багай эвес түннелдерлиг болгулаан. Олар күш-ажылга үлегерлиг болбушаан, бот-кичээлди үргүлүү кылып келген. Чаа-Хөл көдээ Советтиң депутады эш Араптан чүс хойга онааштыр 101 хураганны камгалап алган. Саанчы-коммунист эш Үйнукпан чүгле дөрт айлар иштинде инек бүрүзүнге онааштыр 525 литр сүттү саггаш, саанчылар аразында чарыштың бирги черинде чоруп турар. Боттарының билиин бот-кичээл-биле бедидип турарларга партия организациязы агитаторлар деп партийжи даалганы берген. Ындыг даалганы күүседир дээш агар политиканың айтырыгларын олар доктаамал хайгаарап, солуннарны үргүлүү номчуп келгеннер. Чурттакчы чон ортузунда агитация ажылы көскүзү-биле эжижээн. Арагалаар, чурум үрээр чорук эвээжээн. Чон ам суурнуң квартталдар концерттеринге идепкейлиг киржип турар апарган. Оларның эң шилиндектери уран түүл болгүмүнче каттыжып киргеш, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунга концерттиг аалдап чораан.

Марксизм-ленинизмниң үндезиннериниң дөрт чыл хуусаалыг школазы суурнуң сес чыл школазының чанында ажылдап турган. Өөредилгениң ийиги чылы чедиишкинниг доозулган. Үк школаның дыңнакчылары колдуунда-ла башкылар. Оларның аразында Б. Домаа, С. Комбуй, Э. Лакпаа, Т. Дызык, О. Биче-оол, М. Дойнур-оол олар өөредилге чылының бүгү дургузунда быжыг билиглиин көргүзүп келген болгаш түннел кичээлге-даа идепкейлиг киришкеннер.

Башкыларның эки билиглии сес чыл школазының ниити ажылын эжижеринге идиглиг болуп келген. Бо чылын үк школада өөредилге шынары мурнуку чылларда турганындан бедий берген. Школаның болгаш интернат бажыңнарының иштики дерилгези эжижээн. Ам чаа өөредилге чылынга белеткел эгелей берген. Септелгеге херек дилиг материалдары, чугай, түүйбу бүрүн белеткеттинген.

Партия чырыдыышкынында өөредилгениң чеспестерин база-ла айытса чогуур. Чамдык эштер өөредилгениң янзы-бүрү хевирлеринге бижидип алгаш, херек кырында кичээл кылбас, билиин бедитпес чоруктун фактылары көзүлген. Ылангыя политиктиг эге школаның дыңнакчылары Сандак, Хүүпей олар чыл дургузунда чаңгыс-даа кичээлге олурушпаан. Эш А. Даржай политиктиг эге школа биле марксизм-ленинизмниң үндезиннериниң школазының аразында ынай-бөөр «чуглуп» чоруй, сөөлүнде кээн кайызынга-даа өөренмейн барган. Оон ынай М. Меңниг-оол, А. Очур олар үргүлүү кичээл үзүп, арагалап турган, хемчег алдыргылаан.

Төнүп турар өөредилге чылында дыка хөй эштер кааа-даа өөренмээн. Комсомол организациязының секретары эш Будакай кааа-ла өөренмейн олура кыштаан. Мындыг четпестерни дараазында өөредилге чылында болдурбас ужурлуг бис.

О. ХАЛБЫШ-ООЛ,
Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң Булуң-Терек суурунда пропагандист.

Улусчу контрольдиг хыналдазындан

НОГААЛЫГ БОЛУРУ—МАГАЛЫГ-ЛА

Чайның изиг-түлүк үезинде чаныр келгеш, огородунда тарып каан огурецти, редисканы, морковьту чыжырадыр дайнап каап турарга магалыг-ла ийин! Шынап-ла ногаа деп чүве бистиң чуртталгавыста дайнап каан белен чем-биле дөмей.

Чоокта чаа «Торгалыг» совхозта улусчу контроль бөлүү ажылчыннарның чурттаан олурар бажыңнарының чанында ногаа шөлүн канчаар ажыглап турарының хыналдазын чоруткан. Ол хыналданың түүнелин каш сес-биле чугаалаарга мындыг: Торгалыг суурда 155 чурттакчы бажың бар; оон иштинде 101 бажың мүнне херимниг, а 54 бажың долгандыр чүзү-даа чок, өөнзиргей апарган турар. Эрткен чылын бо суурда чүгле 39 өреге ногаа аймаа тараан.

Чурттакчылар М. Чамбал-оол, Т. Чымбылак болгаш өскелер-даа ногаа аймаан өлуртурунун ажыктыын ыяк билир апарганнар. Мынчаарга Д. Санчат-оол, Д. Кестик-оол оларның бажыңнарының чаны курут. Моон соңгаар бажыңының чанында ногаа аймаа чок чурттакчыларны чаа амыдыралдан чыдып калган кижилерге хамаарыштырар болза ажырбас деп бодаар мен.

Торгалыг суурдан ырак эвес Чаа-Суурда байдал оон-даа дора.

Чурттакчыларның ногаа аймаан тарывайн турар бир чылдагааны болза совхозта херим-кажаа кылыр материалдар чогунда. Херим-кажаа чокта хой, инек, өшкү ногаа аймаан саза базып каптар болгай.

«Торгалыг» совхозтуң дирекциязы, ажылчын комитеди бо чугула айтырыгны соңгаарлаашкын чокка өөренип көөр ужурлуг.

Т. САНДАН,
совхозта улусчу контроль бөлүүнүң даргазы.

Камналгалыг чолаачы

Комсомолчу чолаачы Ондар Өнер-оол 1966 чылда 24935 тоннакилометрни эртип, 785 кг бензинни камнап алган. Ол болза Чөөн-Хемчик рйоннуң Ленин аттыг колхозунуң аныяк чолаачызы, чолаачылар аразында социалистиг чарыштың тиилекчизи-дир. Ол ам Ийме көдээ Совединиң депутады.

Ол бо чылын суг өөртүү машинаның чолаачызы. Сес кезек черде кодан-кодан хойларны болгаш малчыннарны кыштың, частың берге үеленде суг-биле хандырып келген. Кыштың кыска хүнүнде безин кыштагларда малчыннарны хүнде каш удаа эргий хап турган.

Ондар Өнер-оол Улуг Октябрьның алдарлыг 50 чылынга уткуштур социалистиг чарышка кирип, бо чылын 800 кг бензинни, 10 кг үстү камнап алырын хүлээнген. Социалистиг чарышка чолаачы Ондар Стай-оолду кыйгырган.

Чайлаглаашкын мурнуу чарыында

Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхозунуң үшкү салбырында № 2 хойжу бригадада 4 мүн 600 ажыг хой бар, оларның иштинде төрүүр хойлар — 2600 баш, олар болза 1965 чылда төрүттүнген аныяк хойлар, бир дугаар төрүүлеп турар. Хойларның оолдаашкыны доозулган соонда, сөөлгү үеде саналганы кылып келирге, камгалаттынып алдынган, ам бар хураганнар 1230 баш болган, өскээр чугаалаарга, бо чылын бригадада төрүүр хойлардан чүгле 50 хуу хураган алдынгандыр.

Малдың чаш төлдерин камгалап алыр талазы-биле бистиң хүлээлгевис кандыг турганы? Ол бодур: төрүүр 100 хойдан-на 82 хураганны камгалап алыр. Бо хүлээлгени-даа куду деп болур, ындыг болзажок, маңаа бир дугаар төрүп турар аныяк хойлар дээрзин база бодаан чүве. Мынчангаш хураганнарны камгалап алыр талазында бо улуг четпес чорук чүден болган деп чүвени чугаалаксап тур мен.

Малды тарып бөөзадырының пунктулары чедишпес болган ужурунда, биске сула эдержилгени чорутканында. Мынчангаш кызыраашкын хөй болган. Чаш төлдерниң ажаалгазынга база улуг четпестер турган. Хураганнар доңгаш, өкпе аарыг түүлдер-даа турган. Кажаа ишти соок, хойларның чыдар чери аажок шык тургулаан. Чижээлээрге, Моңгуш Хувискаалдың коданынга күскү хой кадарылгазы багай болган, эки семиртип шыдавайн барган. Боос хойларны оожум, дозуп турган кадарып чемгерер болгай, кадарчы оларны уутташтап маннаштырып каапкан, ынчап келирге хойларның деңгели кошкак болган.

Бо чылдагаан-биле база чамдык аарыглар болганындан ара салыышкыннар бистиң бригаданың хойларынга хөй болган. Хойларның ол өйүнде семиртилгезин эки чедип ап шыдаваан ужурунда, хойлар эдержилгени хереглевейн баар түүлдер база турар, ол таварылга бистиң коданга турганы чугаажок. Хойларны кажаадан үндурерде чаза сыңмарлаштырар таварылгалар-даа бар, хойлар аңаа бот-боттары кызышкаш кемдээр, ол база-ла ара салыышкынга бир чылдак болур.

Хойжу Хаак-оол Дамбаның коданын көрээли. Оңнуунга кызыраашкын, ара-салыышкын хөй болган. Чүге дээрге, күзүн малды оът талазы-биле багай черге күзедипкен, деңгилде багай. Мынчап келирге, хойларның төрүттүнген төлдери кошкак болгулаары билдингир болгай, а кошкак хураганнар янзы-бүрү аарыгларга шыдамык эвес болур. Ылаңгыя өл-шыктан, багай карактаашкындан хураганнар өтпектээр. Хойларның тырттар аарыглары база турган. Бо чорук хойнуң күжүн бөксырадыр, оон суду эвээжээр, оон уъжун чаш хураганнар база аарычал болгулаар.

Бо бүгүден ап көөрге, чаш хураганнарны камгалап алыр талазы-биле бистиң бригадада багай түүнелдиг кол чылдагааны — кызыраашкын, ара салыры болгаш аарыглардан база өске-даа чылдагааннардан хураганнарның өлгени болган-дыр.

Бисте мурнакчылар бар бе, ынчаш? Чугаажок бар. Эрткен чылын төрүттүнген хураганнар кадарчызы Тюлюш Төре эки ажылдаан, аңаа быжыглаан 700 баш хураган (иртчигештер) шуптузу бар. Өрге Кошкар-оолда 670 кыс хураганнар бар, оңнуунга база когарал болбаан. Мактаныр чүвевис, кижилеривис чүгле ыя бо-дур ийин. Четпес болган түүлдеривисти ам шуптузун билир бис. Моон соңгаар ол бүгүнү утпайн турган, боттуг хемчегларни алыр аңаар бис.

Бо хүннерде бистиң хойларывыс чазагларже көшкүлээн. Сугну малга үзүктел чокка чедирип турар. Байдал эки. Кыргылда доостурга-ла, чайлаглаар деп турар бис. Мал чайлаглаашкыны-биле холбаштыр каш сес чугаалаксай-дыр мен. Бистиң чайлаглаар черлеривисте чер-черде чадырлар кылгылап каан, ол үүл дээрге чөвүрээ-биле шыпкылааш, довурак-биле бастыргылап каан чадырлардыр. Малга чайын каш-даа удаа одар солуур болгай, а ол чадырлар-биле канчап кежерил? Моон ужурунда малчыннарга майгыннар херек болуп турар, а оларны биске бербес-тир.

Ылаңгыя кадыр дагларлыг черлерге майгыннар эң чугула. Ооң-биле чергелештир машина чеде берип турар черлерге өглер база херек, бо талазында хандырылга кончуг четпес, совхозтуң дирекциязы малчыннарга өглер белеткеп бербейн турар, дыңнаарга өглер садып алыр дээрге өртээ улуг-дур дижип турган-дур.

Чайлаглап чорупкан соонда, радио-даа дыңнавас, солун-даа номчувас апаар улус болгай бис, кино шуут барбас, кызыл булуң безин чок болур. Садыг талазы-биле мырынай багай. Чайны өттүр суурже ийи катап киргеш, хүнезин ап алыр — бо-ла улус бис. Мынчангаш бо бүгү түүлдерни эки бодап көргеш, дирекция чери, партком болгаш профвилелиниң ажылчын комитеди бо чылын боттуг хемчегларни алыр боор деп идеген турар бис.

Ынчаарга бистиң сорулгавыс үүл дээрге, чайның эки түүлдерин эң долузу-биле ажыглап турган, малды семиртирин үлегерлиг чорудуп, юбилейлиг чылда бистиң мурнувуста турар сорулгаларны төлептиг күүседир дээш кызымак ажылдаары болур. Маңаа ылаңгыя чайгы, күскү семиртилге, мал эдержилгези, ооң ажаалдазы шуут хамааржыр.

Мынчангаш бо чылын алдынган хүлээлгелерни чедишкинниг күүседир дээш бүгү күжүвүстү үндүрүп ажылдаар бис.

Э. ДАВАА,
№ 2 хойжу бригаданың бригадири.

Чедишкинниг доосканнар

Монгуш Даваевич Бичиш эки пропагандистерниң бирээзи, ооң ажылын СЭКП Өвүр райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи үнелеп турар. «Кызыл тук» колхозта партия организациязының пропагандизинде ол элээн каш чыл улаштыр мактаттырып келген. Ооң директорлап турары Саглының сес чыл школазында өөредилге-кижизидилге ажылының көргүзүү база эки.

М. Д. Бичиштиң башкылап турары марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир политшкола 1966—67 өөредилге чылының программазын чедишкинниг доосканнар. Дыңнакчыларның иштинде С. Серен, М. Бортун-оол, Д. Седип-оол ышкаш өөредилгеге кызымак эштер хөй.

ТЕХНИКА СЕПТЕЛГЕЗИ

Тараа ажаар болгаш сиген кезер техникалар септелгези Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы», «Найырал» совхозтарда, Жданов аттыг колхозта эки чоруп турар. Ылаңгыя «Найырал» совхозта 14 комбайн септелгеден үнген. Сиген кезилдезинге хереглээр машина-чепсектер база белен.

Ол совхозтуң септелгеде ажылдап турар механизаторларының мурнуку олурууында Биче-оол Дөжүпей, Аваа Дадар-оол, Борис Думен, Эник-оол Дакпай олар чоруп, улуг-нормазын 130—150 хуу күүседип турарлар.

Алдарлыг бежен чылга

СУУРУВУС ЧААГАЙЖЫП ТУРАР

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң төвү—Эрги-Барлык суурнуң чаагайжыды туттунганын, ногаанчыттынганын «Шын» солундан улуг сонуургал-биле номчааш, төрүттүнгеш өскеним, ам ажылдап, чурттап турарым Хөндергей суурну эргилдир көөрүп, чаагайжыдыла талазы-биле чүү кылып алганывысты бодап чордум.

Хөндергей суур улуг-биче Хөндергейлерниң каттыжып батканында туттунган, арга-эзим-биле хүрээлеттинген. Суур Чөөн-Хемчик районнуң «Тыва» совхозунуң мал болгаш чер ажылдыг улуг салбыры болуп турар. Мында культура-амыдыралдың олаглары, школа, эмнелге болгаш өскедаа албан черлери ажылдап турар. Суурнуң чурттакчылары, албан черлериниң коллективтери суурун чаагайжыдар талазы-биле улуг ажылдарны кылып келген.

Шеми көдээ Советтиң ажылчы чоннарының, Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык суурунуң чурттакчыларының үлегерин ап, юбилейлиг чылда чаагайжыдыла талазы-биле бистиң суурувустуң чурттакчылары, албан черлериниң коллективтери чамдык ажылдарны кылган.

Суурда чуртталга бажыңнарының хөй нуруузу төлевилел-биле туттунган, крышалыг, кладовкалыг, херимкажаалар лыг, кудумчулары дөрт болгаш дескилеп кылдынган. Кол кудумчулар—Ленин болгаш Октябрь кудумчулар көрүштүг кылдыр ногаанчыттынган, чайның изиг хүннеринде бо кудумчулар-биле чораан кижилер хөдеге-биле чоруп, ында олурткан чечектериниң чаагай чыдын тыныып ап чоруурлар. Бистиң суурувуста суггарылга эки организастаттынган, чай дургузунда арык-сумуннардан суг үзүлбес.

Юбилейлиг чылдың чазынында ногаанчыдылга талазы-биле хөндергейжилер база эки ажылдаан. Часкы ыяш олуртулгазында ниитизи-биле 2100 дөс үүштер тарыттынган. Суурда сес чыл школазын маңаа демдеглээри күзенчиг. Часкы ыяш олуртулгазында школаның коллективи 218 дөс янзы-бүрү үүштерни тараан, оларның аразында 72 дөс инекараа база бар. Ясли-садтың ажылдакчылары уруглар албан чериниң чанында элээн үүштерни бо чылын немей олурткан. Культура одаа клубтун мурнунга чаңгыс-даа үүш тарыттынмаан турган, бо чылын ында 32 дөс терек, дыт, тал, хадыңны тарып олурткан, өзүмү эки болуп турар.

Суурнуң өреге бүрүзү бодунуң девискээрин чаагайжыдып кылыр, ногаанчыдар талазы-биле доктаамал ажылдап келген. Бажыңнарының девискээрин арыг-шевер, олурткан үүштериниң ажаалгазы эки. Часкы ыяш олуртулгазында өреге бүрүзү 20 ажыг дөс үүштерни боттарының девискээринде немей олурткан болгаш суггарылгазын доктаамал чорудуп турар. Чурттакчылар ам чечек тарылгазын чоруда берген. Мурнунда олуртуп өстүрген үүштерге ам немей олурткан ыяштар өзе бээрге, Хөндергей суур ёзулуг-ла ортулук болу бээр. Чурттакчылар, албан черлериниң коллективтери олуртуп алган үүштериниң ажаалгазы, камгалалы дээш бир дем-биле ажылдап турар.

Ленин кудумчуузунда салбырның дараа склады бар, ол бүдүрүлге черин үк суурнуң үндезилекчилериниң бирээзи, коммунист Ооржак Мөңге элээн үр таныыдалдан келген. Бо аразында ол складтың девискээринге элээн хөй үүштерни олуртуп өстүрген. Оларның аразында 59 терек, дыт, хадың ам улуг ыяштар болу берген, складтың девискээрин кааптап турар. Ооржак Мөңге ышкаш, суурнуң чаагайжыдылгазына идепкейлиг киржип, аныяк салгалдарга үлегерин көргүзүп келген хоочун кижилерни хөйү-биле адап болур.

Суурнуң чаагайжыдылгазынче ажылчы чонну, организациялардың коллективтерин көдээ Советтиң күүскому, чаагайжыдылга-тудуг талазы-биле доктаамал комиссиязы, депутаттары организастап келген. Чаагайжыдылга айтырыын Советтиң күүскомунга, сессиялларынга тургузуп, чорудар хемчегларни ажылдап кылып келген. Советтиң шиитпирлерин хөндергейжилер амыдыралга боттандырып, улуг ажылдарны бүдүрүп келген. Көдээ Советтиң күүскомунуң секретары Сат Херел-оол суурда чаагайжыдылга ажылын үлегерлиг организастап турар. Кудумчуларда арыктарны септеп, чаа арыктарны казып, көвүрүглерни тудуп кылырын эш Херел-оол организастап келген. Оон удуртулгазы-биле суурда ам спорт шөлүнүн тудуу чоруп турар.

Төрээн суурнуң чаагайжыдылга ажылын хостуг шактарында хөндергейжилер үргүлчүлеп турар. Чаагайжыдылга талазы-биле көдээ Советтиң ажылчы чоннарының алган хүлээлгезинде күскү ыяш олуртулгазында амдаа хөй үүштерни тарыыр. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының чартык чүс чыл болур оюнга белек кылдыр суурун көрүштүг, культурлуг суур болдурар дээш көдээ Советтиң ажылчы чоннары хайнышкынныг, бир дем-биле ажылдап турарлар.

Б. САТ.

Бот-идепкей, чаа үүл

Көдээ ажыл-ишчилериниң ортузунга кижизидилгелиг болгаш организакчы ажылды Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң эш С. Хеймер-оол эргелекчилээн клуву багай эвес чорудуп турар.

Клуб чөвүлели хөй-ниитиниң организациялары-биле кады колхозтуң суурунга квартал концерттерин эрттирип турар. Ындыг концерттериниң ажык-дузазы улуг бе, ынчаш? Олар улуг ужур-дузалыг.

Суурга бот-тывынгыр уран үүл ажылын массалыг болдуруп, аңаа киржирлериниң санын оон-даа ынай көвүледири эргежок чугула апарган. Аңаа чогум-на квартал концерттерин чорудары аажок ужур-дузалыг болган.

Клуб чөвүлели бодунуң бир хуралынга суурнуң кудумчуларын квартталдар кылдыр хуваар, оон суурга квартталдарның бот-тывынгыр уран үүл коллективтерин тургузуп алгылааш, оларның ниити көрүлдезин чорудар-дыр деп шиитпир үндүрген. Бирги черни алган кварталга шилчиир кызыл тук тыпсыр, а ийиги, үшкү черлерни ап үнген квартталдарга халас кино көргүзер дээн.

Бот-тывынгыр уран үүл коллективинге моон мурнунда чээрбиден шоолуг-ла ашпас кижи киржир турда, ам квартал концерттериниң көрүлдезинге бот-тывынгыр 350 артистер сценага үнүп келген. Клубка ырлап, танцылап, шии үндүрүп өөренириниң үш-ле бөлүмү ажылдап келген турда, квартал бүрүзүнге бот-тывынгыр уран үүл коллективин тургузуп апкан соонда, бөлүмнериниң ажылы квартал болганындан-на эгеленип алгаш, бүгү суурга нептереп үнген. Бот-тывынгыр уран үүл ажылынга суурнуң он үш кварталы шупту киржи берген. Квартал бүрүзүнгеле үш бөлүм ажылдап эгелээн. Ынчаар орта бөлүмниң саны он ажыг катап көвүдээн.

Суурга бот-тывынгыр авторлар эвээш, ук черниң амыдыралынга хамаарышкан темалыг чогаалдар клубтун репертуарынга оон-даа эвээш турган. Квартал дарга бот-тывынгыр уран үүл коллективтерин тургузуп алган соонда, ол айтырыгны шиитпирлээринге база дөгүм болган. Оон мурнунда суурнуң эвээш кижилиг уран үүл коллективинге репертуар тургузаар, чыын тывар ажылды кашда авторлар кылып турган. Ынчаарга квартал дарның бот-тывынгыр уран үүл коллективтериниң көрүлдезин чорудар-дыр деп шиитпир үндүрген. Бирги черни алган квартал га шилчиир кызыл тук тыпсыр, а ийиги, үшкү черлерни ап үнген квартал д

Башкының дуржулгазындан

ХЕРЕ БАЗЫМ

ОЧЕРК

Кижиниң амыдыралында кандыг-бир ханы, сеткилди чүгледириптер бодал чамдыкта хенертен таваржып келгеш, эрткенин сактырынче, мурнун бодаарынче албадай каггылаптар болгай. Тын тыртырбас—ооң күштүү ол хире. Аңаа сен болганчок-ла, амыдыралыңның бичии-даа бол бир кезиин чүгле бодуңнуң эрге-ажыың дээш эвес, а шиитпириниг кизи санаптар сен...

* * *

Дүн уруу школага өөренип кирген соонда, бир-ле хүн Салчак Баадановна ооң кыдыраажын ашкылап көрүп, үжүктерни, саннарны канчаар билип алганын айтырып, боду айтып берип олурган. Ол дүшта, уруу Лораның өөрү—бирги классчылар четкилеп келгеш, бажыңче киреринден дидинмейн, даштын турганнар.

— Кириңер, кириңер, уруглар, эжиңер бажыңында олур—деп, Салчак Баадановна чугаалаан.

Уруглар кезек ыыт чок. Оларның бирээзи ам-на дидимненип келгеш:

— Ажырбас, башкы, маңаа, даштыгаа ужуражыптар бис—деп, бир-ле чугула херектиг ышкаш, харылаан.

— Харын, кириңер, бажыңга-даа дөмей-ле ыйнаан...

Башкызының бажыңына өөреникчиниң кээп турганын-даа, боду башкы кижи болгаш, оларны чамдыкта бажыңына кел деп-даа турганын сактып келгеш, Салчак Баадановна бо үдаада бир өөр ол уругларга шаптык катпайн, өске өрээлче кире берген.

Уругларның чугаазы Салчактың олурганы кожаазында өрээлге шал-бул дынналып келген. Салчак эжикче улам чоокшуладыр олуруп алган.

Чаптанчыг, ынчалза-даа ханы уткалыг сестерни башкы тода дыннаан.

— Сээң аваң башкы болгай, сенээ үүнү-даа айтып берип-ле турар, мээң авам—бижик билбес...—деп, оларның бирээзи хомудаан аянныг чугаалаан.

Өске бир уруг мактаны каапкан:

— Мээң угбам кежээ мени кичээлдедип турар болгай, бижиирим чараш, кыдырааштарым арыг.

— Ындыг болза, маңаа чуведен бижип көрем, дөмей-де—башкы кижиниң уруунга четпес сен, аваң башкы авес, уруг—деп, баштайгы чугаалаан демги бирги классчы уруг удурланы каапкан.

Лора чүве ыыттавайн, туруп-туруп, «авам чүү дээр эвес...» дээш, авазының олурганы өрээлче дап берип чыда, ара соксап каан.

Кезек чугаа ол-ла болган. Уруу өөрү-биле кады хем кыдыы кирип, ойнаар дээш чорупкан.

Салчак Баадановна Монгуш-оол ынчан школага он чыл чедир башкылапкан турган. Ол аразында, башкылаар ажылдың дуржулгазы чыл бүрү чоорту байып, бирде эки арга-метод амыдыралга бүрүн бадыктаттынып, бирде класска кичээлдиң эрткен шынары сагышка четпес болуп, ынчалза-даа өске бир хүн ол эттинип, азы школада уруглары дээш сагыжы аарып, сеткили чымчап чоруур-даа, «башкылары-ла билзин» дээр хөөнге алыскан ада-иелер-даа тургулаанынга таваржып келген. А чамдык таварылгалар кижини боданырынче албадай каггылаптар дээн болгай бис.

«Сээң аваң башкы болгай... Мээң авам бижик билбес» деп чүл ол? «Мээң угбам мени кичээлдедип турган болгай» дээни магалыг-ла-дыр. Ээ, бичиилер-биле, уруглар-биле ажыл нарын, машинаның хөй янзы кезектерин билири-биле дөмей-ле ийин...» деп, Салчак Баадановна ыы аразында бажыңына боданып орган. Ынчалза-даа бодалының оон ыңайлаан ужугуушкуну 1942 чылче — башкылап өгелээн баштайгы чылынче талыйын чоруй барган.

Ынчаардагы өге школа. Эвээш санныг өөреникчилер. Үш башкы. Адаие биле школаның харылзаазы — кижилериң чаа-ла таныжып өгелээни-биле дөмей турган үе ол. Башкының ажылынга практиктиг дуза чедиреринiң күжү база чегей турганы билдингир.

Ынчалза-даа хүндүлүг болгаш буянныг ук ажыл башкының ажыл-ишчи мергежилин, бот-идепкейин кодурбушаан, чаа-чаа арга-методтарны дилеп тыварын, ажылга чүткүлсорукту хайныктырарын негеп келген. Ол чокка, куштуң чалгынын таарып кааш салышканы дег, келир үеже ужугуушкун болбайн баар дээрзин Салчак Баадановна эки билгендаа.

— Өөреникчи бүрүзүнүң аажычаның эки билип алыры—бистиң ажылывыста бир кол үүл—деп, бистиң-биле беседазынга ол чугаалады.

Ол шын. Аажы-чаңны билири — аажы-чаңның хевирлеттинеринге өге базым.

Дуржулгалыг башкының ол талазы-биле аргалары хөй болгаш янзы бүрү. Чижээ, бирги класска мындыг. Өөредилге чылы өгелээри билек, өөреникчи бүрүзү-биле сеткилге чоок чугаалажыышкынны кылыр: ялиге, уруглар садынга ол турган бе; азы аңаа турбаан бе, турбаан болза — оон чылдагааны чүл; кымнар-биле кады ойнап, найыралдажып келгенил; өг-бүлезинде кымнар барыл, олар кайда өөренип, кайда чурттап турарыл; ада-иезинге дузалажып турган бе; ырлап, танцылап, чүве даарап, аъш-чем кылып билир бе... Өөреникчиден айтырар, сонуургаар айтырыглар чайгаар-ла төктүп кээр. Салчак Баадановна аңаа үндезилээш, өөреникчиниң аажы-чаңы-биле таныжылганың баштайгы демдеглелин кылып алыр. Үк демдеглел оон-биле соксап кагбас, харын оон өрү класстарга чаа-чаа немелдер, өскерилгелер-биле байыыр.

Өөреникчиниң бодунуң чугаазын бадыткаары-биле, оон шынчызын, ак сеткилдиин, кижиге ынаныжын улам ханы билип алыры-биле оон ада-иези-биле таныжылганы өгелээр. Ол дээрге чүгле өөреникчиниң бодун эвес, а оон ада-иезинiң дугайын билип алырының «экзамени»-дир. Ол-ла таныжылга үезинде, ада-иелерден школаның-даа, класстың-даа ада-ие комитеттериниң кежигүннеринге кирип ап болур кижилери, уруглар-биле ужуражылгаларга чүве чугаалаадып алыры-биле чалап болур кижилерни, класстан дашкаар ажылга башкының дузалакчызы болуп ажылдап шыдаар эштерни шилип алырын ол база утпас.

Бир эвес Салчак Баадановна бо өөредилге чылында бирги классты башкылаарын баш бурунгаар билип алган болза, бистиң бо үстүнде демдеглээнивис ышкаш ажылды өөредилге чылының өгезинде-ле чоруда бээр. Ындыг арга өөреникчи-биле ажылды шиитпирлиг, чазыг чок өгелээринге дузалаар.

Аажы-чаңның хевирлеттинерин чоорту чедип алыры школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдары-биле бүрүн харылзаалыг, аңаа үндезилеттинген турар ужурлуг дээрзин башкы эки билир.

Башкының чугаазы-биле алырга, баштайгы ийи чылын Чөөн-Хемчикке, оон соонда—Бай-Тайгага ажылдааны оон ажылының арга-дуржулгазынче үүгле эжик ажытканы-биле дөмей болганы-ла тодаргай. Ынчалзажок эжикти ажыткаш, ынаар-ла делгем өрээлче кире бергени—оон шиитпирлиг хере базымы болган. Класска кичээл эрттирерин ап көрээл. Салчак Баадановнаның чүве чугаалаары оожум болгаш бодамчалыг, көрүжү—бүгү өөреникчилерде, базымы оожум, сагыш-бодалы—кичээлдиң эки шынары дээш хайныгыышкында. Уруглар чурумнуг олурар. Кандыг-бир материалды бүгү класс эки билип, ону тайылбырлап билбээнде, оон сагыжы саарзык, бодалы боралгактыг артып каар.

Кичээлдиң шынары—ону эрттирер шын аргазында. Салчак башкының кичээлдерге бир кол даяныр үүлүн көргүзүг херектелдерин таарымчалыг кылып ап, билдилиг ажыглап турарында деп санап болур. Оон бажыңнга чораан бис. Эрткен чылдарда оон кылып ап, ажыглап турган көргүзүг херектелдери дүрүг-дүрүү-биле чытты.

— Бир кол даяңгыыжым бо-дур ийин — деп, башкы оларны биске көргүстү.—Кылып, чаартып ап чордум, ам-даа болза, оон ыңай сайзырангайжыдып ап болур болгай.

— Оларны кайы класска хереглеп тур силер?

—Бирден дөртке чедир.

Үжүктер, саннар бижээн, янзы бүрү чуруктар чураан, тайылбырын адаанда бижээн ол көргүзүг херектелдери өге класс башкызының хөй чылда күжениишкинниг ажылдаанын база херечилеп турар.

Эш Монгуш-оолдуң бо болгуже өөредип келген класстары (ол колдуунда-ла өге класстарга ажылдап чораан) хөй нуруузунда үүс хуу өөредилгелиг доозуп турганнаан. Оон өөреникчилериниң бир класска ийи чылын арттар кижи турбаан. Харындаа кончуг эки болгаш эки демдектиглер доостурган класс бүрүзүнге хөй болгулаан. Бо чылгы 19 өөреникчизи үшкү классче шуптузу шилчээн. «Ада сөзүн ажырып болбас, ие сөзүн ижип болбас» деп тыва үлегер чугаада ышкаш, ада-иелеринге, башкызынга сургаткан, өөреттирген ол оолдар, уруглар сөглээн сөс—керткен ыяш деп чугаалаары ышкаш, шынап-ла шыырак өөредилгелиг болганнар.

«Уруглар, хөй-ниитичи болуңар», «ниитиниң ажылындан чажам дивейн чорунар», «ажыл-херекке мергежип алыңар» дээн ышкаш чагыларын Салчак Баадановна өөреникчилеринге, бодунуң алды уруунга болаа чагып-сургап келген. «Улустуң улуу чагыглыг, уругнуң хеймери чассыг» дижир болгай бис. Монгуш-оолдарның улуу уруу он классты доосказш, идегелди шынзыктырып,эки ажылдап чоруур. Башкының өөреникчилериниң дыка хөйү, башкызы ышкаш, башкылар, партияның, советтиң, хөй-ниитиниң ажылдакчылары болган. Кижизидилгениң күжү, дээштии ол-дур.

Өскелерге үүгле чагыг-сургаг-биле чугаалап кагбайн, харын чүүңдаа мурнунда боду төлептиин көргүзер ужурлуг. Ону Салчак Баадановна база эки билир. Ол—СЭКП Таңды райкомунуң кежигүнү, «Тиилелге» совхозта херээженнер чөвүлелиниң кежигүнү, улусчу контроль бөлүүнүң кежигүнү, өге класстарның методиктиг каттыжыышкынының даргазы. Бо дээрге кайызы-даа харыысалгалыг хүлээлге. Школа коллективи-даа, совхозтуң партия комитеди-даа аңаа кандыг-ла ажылды дагзыр-дыр, ону ол чымчак сеткилиниң дээжизи-биле күүседир.

ЧУРУКТА: Салчак Баадановна бирги классчы отличник уруу Светабиле кады.

Эрткен чылдың чайынында чүве. Кур чер суурунуң херээженнери кудумчу байырлалын эрттирер дээш хөлээн турлар. Суур байырлал шинчи кире берген турган: бир кижи өстүрген чечектерин, өскези—кылып алган аъш-чемин, үшкүзү — аргып, шокарлап дааран хеп айңаан байырлал болур черге кээп делгеп салган, чамдык улус лозун, плакаттар аскан, стол, сандай сөөркен—магалыг-даа, хөлзенчиг-даа. Ол-ла хөй улустуң аразындан ол-бо чүвени эптей салган, хүлээп алган, херээженнерге чагып сүмелээн кижилериң бирээзи—коммунист башкы Салчак Баадановна болган.

— Бистиң херээженнеривистиң күжү бо-дур ийин, Монгуш-оол башкы дээрге бо байырлалды белеткээр дээш эки уйгу безин удуваан кижи бо — деп, херээженнер чөвүлелиниң даргазы Мария Хертек өөрүшкүлүг чугаалаан чүве.

...Дөртен хар ажа дүжүп чоруур, чолдак сынныг кижи Кур чер суурунуң кудумчузу-биле совхоз конторазынче углуг бар чыткан. Бо суурга ол беш чыл ажылдаан. Ынчалза-даа суурнуң эрткен беш чылдагы байдалы каракка көстүп келген. Чамдыызының крышазы чок, бичин бажыңчыгаштарга, адаарганчыг кылдыр көстүр ийи каът ыяш, даш бажыңнар көвүдээн. Чаа-чаа кудумчулар суурнуң кыдыгларынче шөйүлбүшаан, аян-шинчи киирип турар. Хоорайда ышкаш, машиналар бо-ла каржып-солчуп эртер. Кижиниң көвүдээни мырай иле. Чурттакчыларының идик-хевин безин көөрге, карак чыыдар—каас-чараш-даа, таарышкан-даа. Ынчаарга, үүгле эрткен ол беш чылда оон өөреникчилери кайы хире өрү депший берген. А башкының бодунуң дуржулгазынга база хөй үүл немешкен.

Ам-даа аныякеыг, эрес шинчилиг арын-шырайлыг башкыже эрткендүшкен кижилер бажын соргаш кыынныып, хол тудуп мендилежип эрткилээн. Оларга харыы кылдыр Салчак Баадановна Монгуш-оол демги-ле ээлдек хүлүмзүрүү-биле ужурашкан. Ол хүлүмзүрүг та чеже өөреникчиге, ада-неге, аш-өөрге эргим болгаш чоок кылдыр сагындырып чораан!

...Ажыл стажы 25 чыл. Бо дээрге амыдыралга каңналган, дадыккан, хөй базымны кылган чылдар-дыр. Ынчалза-даа ол чылдарга ам-даа ол ышкаш хөй чылдар немежир. Аңаа башкы Салчак Монгуш-оол боду-даа, бис-даа бүзүрелдиг бис.

А. НУГУУРАК.
(Бистиң тускай корр).

Чүткүлүвүс—тайбың

Өзүп орар чаштарны өөредир, кижизидер тускай эртемни шилип алгаш, 14 чыл ажылдап чоруур кижи мээң сеткил-сагыжым бөгүн кажангызындан-даа артык дойлуп, дүүреп тур. Ындыг болбас аргажок. Чүге дизе, мээң чүткүл-күзелим ажы-төлдүң магалыг чаагай келир үезинче, оларны айыыл чааже дүлбезинче, аштаңгы, түреңги, өскүс байдалдарга таварыштырбазынче угланган.

Эрткен март айның төнчүзүнде школаның бичии артистерин эдертип алгаш, Тээлиге болган район школачыларының уран чүүл көрүлдезинге барып, 10 школаларның 300 ажыг киржикчилиг аныяк талантылыгларының күүсеткен номер бүрүзүн эрттирбейн магадап көргеш, бодумнуң хуумда үндүрген түңнелим мындыг. Кара-Хөлден, Бай-Тал, Шуйдан, Мөңгүн-Тайгадан келген концерттериң кол-ла угланыышкын, утказы аас-кежиин, мөңге тайбыңны алдаржыдып турар. Ынчанмайн канчаар. Тайбың оларның аас-кежии, ыы-тыны.

Каргыда кадарчы кижиниң бичии школачы оглунуң «Вьетнамдан аспаан ырат!» деп чогаадып алганы каргыш, килен сиңген шүлүүн дыңнап орумда, эрткен дайынның чижээ караамга олчаан чуруттунган.

Ынчан шеригге турган мен. Дайынчы өөредилге эртирип турган, сускаанымдан украин суурнуң кыдыкы бажыңына чеде бердим. Казапча удур херим иштинде хөөрлер бо. Аякка судун кудуп берип ора, хөөкүй ие ужурун чугаалай каапкан. Оларның адазын коммунист деп билгеш, фашистер 5 айлыг, 4 харлыг, 9 харлыг уругларын авазы караа-биле көдүп турда-ла бооп, боолап өлүргеннер. Оларны иези хөөржүдүп алган, үргүлчү чечек тарып, ам-даа «эргелеп», ыы-сыызын төп орары ол.

Араатаннар дайынны өскүдүп үндүрерге түңнели ындыг-дыр.

Амгы үеде бистиң бичии салгалыыстың оруунда кыжаныышкыннар арлып читпээнин, АКШ-тың акыдуңма Вьетнамда дайынны калбартып турарын, ында бичии чаштарны аңга борап, өлүрүп, хораннап, өртедип бомбалап турарын бодап орарга, кижиниң чүрээ өжээн-кылыктың өлү-биле чайгаар-ла кыптыгып келир-дир.

Дайынны болдурбас дээш хүн-бүрүде чорудуп турар чазаавыстың болгаш партиявыстың чаа-чаа шиитпирлиг хемчеглерин деткиринче дуза кылдыр чаа-чаа күжениишкиннербиле ажылдаває аргавыс чок.

Чаштарның келир салым-чолу бистиң холувуста. Дайынны болдурбаалы!

А. ХЕРТЕК,
башкы.

Септелге эгелээн

Школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарын чедиишкинниг чорударынга материалдыг база чугула черни эзлеп турар. Хову-Аксында 8 чыл школаның коллективи чаа өөредилге чылынга школаны эки белеткээр дээш, септелгениң планын тургузуп, бадылап алган.

«Улуг Октябрьның 50 чылы» деп бедик атты чедип алыр дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Өөредилге-кижизидилгелиг ажылдары бедик деңнелде, материал-техниктиг хандырылгазы эки организастаттынган школага ындыг хүндүлүг атты кезээ мөңгеде эдилээр кылдыр ТЫПСЫРЫН Таңдының районо шиитпирлээн. Ынчангаш хову-аксыжылар хей-аът кирген, септелгеге херектиг тудуг материалдары, янзы-бүрү будуктар, дозулар болгаш эт-херекселдерни четчири-биле белетткээн. Бо чаагай херекке 8 чыл школазының ажыл-агый эргелекчизи Зинаида Михайловна Городилова эң-не идепкейлиг киржип, хөйну кылган.

Школага 23 санныг класстар өөренип, сургуулдар санныг нормазындан ийи катап арбын турза-даа. Эт-херекселдериң болгаш стол-сандайларның камналгалыг чыл ашканыбиле септелгениң ниити хемчээли бире. Школаның даштын болгаш иштин будуур, чугайлаар. Школаның бүгү башкылары чылда оттулар ыяш-биле бүрүн хандыртынган. Одалгага хереглээр 100 тонна хөмүр дашты болгаш 250 кубометр ыяшты школа чанында дүжүрген. Слесарь-механик эш Мантелеев одалга системазының септелгезин эгелей берген.

Школаның чанында чаагайжыдылга ажылын чорудуп турар. 200 дөс чадаң ыяштарны, кат-чимис сыптарын немей олурткан. Бо ажылды биология башкызы А. И. Кара-оол билдилиг удурткан. Күш-культура башкызы Ф. М. Малютинниң башталгазы-биле спортчу стадионну тускай төлевилел-биле тутказ ажыглалга киирген.

К. ОЮН.

ШЕВЕРЛЕРНИҢ БИРЭЭЗИ

Хову-Аксы суурда ниити билгиниң ортумак школазында күш-ажыл кичээлдериниң башкызы Генрих Гилярович Даманский сөөлгү үш чылда аныяк техниктер бөлгүмүн билдилиг удуртуп келген. Башкының өөреникчилери техниктиг чогаадылганың хөй солуун ажылдарын кылганнар. «ССРЭ-ниң казымал байлактары» деп электрижиткен картазы Таңды районнуң делгелгезинге бирги черни алган. Ол картаның тургузуу нарын. Казар байлактарны шын айыткан өөреникчилерге эки демдектерни, чандыр-соора көргүскен болза, багайларны хайыра чокка карта бодула салып шыдаар тускай автомат-херекселлер. Оларның кылган ажылдары-ла хөй.

Бөлгүмде автосонуургакчылар кайы хөй. Генрих Гилярович боду база автомобильдиң кайгамчыктыг чогаадыкчызы, оон холу-биле кылганы «Стрель» (Согун) деп ажык чиик автомобилин чон билир, ону кинога база тыртырган. Өөреникчилер Шадрин Володя, Олег Люлькин, Игорь Михеев, Алексей Панин, Александр Огиренко олар ойнаарак автомобильдерни боттары кылганнар. «Вега», «Фантазия», «Вихрь» деп онза аттарлыг хензиг ынай чычааннар бензиннинг шимчедикчи-биле ажылдаар кылдыр бүткен. Ындыг нарын ажылды шевер болгаш техниканы эки билир кижилер кылып шыдаар. Генрих Гиляровичиниң бүдүн чылда өөреникчилер-биле кылган ажылы эки түңнелдиг болган. Кызылга болган делгелгеге ийи черни алган.

О. КОРОДА.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР

Июнь ийиниң болуушкуннарының дугайында „Нян Зан“ солуннуң бижип турары

ХАНОЙ. (СЭТА). Камфа порттуң рейдизинге турган «Туркестан» деэр совет садыг суднозун америк самолёттарының боолап турганы-биле холбаалыг материалдарны «Нян Зан» солун улуг черде парлаан.

ВДР-ниң порттарынга кээп турар даштыкы садыг судноларынга хамаарыштыр америк империалистериниң чаа калчаалыг үүлгедиглери кылдыр, Камфага июнь ийиниң болуушкуннарын ол солун ынчалдыр адаан.

«Ол дээрбечи үүлгедиг делегейниң норма-чижектерин болгаш садыгның база далайлап эжиндириишкиннинг хостуг болурунуң эргезин дерзин өзу-биле дорт көргени-дир. Ынчангаш америк агрессорларның ол үүлгедиглерин вьетнам улус шыңгыы буруу шаап турар» деп ол солун редакция үүлүнде бижээн.

«АКШ-ка удур, төрээн чуртунуң тынын алыр дээш бодунуң демиселинге бистиң улус болза Совет Эвилелиниң база акы-дуңма өске-даа социалистиг чурттарның улуг, чүректиң ханызындан деткимчезин болгаш дузаламчызын ап турар деп ук солун уламчылап бижээн.

Экономиктиг дузаламчы болгаш кады ажылдажылга дугайында бистин ийи чурттуң аразында чардынган дугуржулганы күүсетпишаан, Совет Эвилелиниң чазаа болза, америк империалистериин каржы кыжаныы турза-даа, янзы-бүрү барааннарны бистиң чуртче сөөртүр болгаш бистен база үндүр сөөртүп ап турар кылдыр совет корабльдерге айтыышкынны берген.

Совет корабльдериң капитаннары болгаш далайжылары айыылдардан кортпайн ол онаалганы күүсеديринге бүгү күштерин берип, океаннарны кежилдир бистиң чуртувусче үүгле эргежок чугула барааннарны эккеп турар эвес, харын дайынчы найыралдың болгаш сырый каттыжыышкынның бодалын база чедирип кээп турар. Ол эштер пролетаржы интернационализмниң чаагай угаан-бодалының үлегерин көргүзүп турар. Олар болза АКШ-ка удур, төрээн чуртунуң тынын алыр дээш, вьетнам-совет найыралдың хөрээ дээш, социалистиг чурттарның ниити демиселиниң хөрээ дээш бистиң улустуң демиселинге дузалажыры-биле дерин төп, ам харын-даа ханын төп турар-дыр. Совет Эвилелиниң партиязынга, чазаанга болгаш совет улуска оларның үнелеп четпес дузаламчызы дээш бистиң улус четтириишкинин илергейлеп турар, совет далайжыларга четтириишкинни илергейлеп турар. Америк ужар үүлдүң халдаашкынының түңнелинде өлген далайжының өг-бүлезинге кажыыдалды чорудуп, балыгланнарга кадык кылдыр эттинерин күзеп турар бис, бүгү совет капитаннарга болгаш далайжыларга чүректиң ханызындан байырны чедирип турар бис».

ССРЭ-ниң, ГДР-нин, ПУР-нуң армияларының штаб өөредилгези

БЕРЛИН. (СЭТА). Польша шеригниң, Совет Армияның болгаш ГДР-ниң Национал улус армиязының штаб болгаш команда өөредилгезиниң дугайында дыңнадыгны июнь 5-те Берлинге парлап үндүрген.

«Варшава Керээзинiн киржикчилери күрүнелериниң Каттышкан Чепсектиг Күштериниң кады чорудар өөредилге хемчегленириниң хемчээлдеринге 1967 чылдың май 27-ден июнь 5-ке чедир үеде Польша Улус Республиканың девискээринге болгаш Герман Демократтыг Республиканың соңгу талазынга Польша шеригнин, Совет Армияның болгаш ГДР-ниң Национал улус армиязының хөй чадалыг штаб болгаш команда өөредилгези болуп эрткен дээрзин дыңнадыгда чугаалап турар.

Өөредилге ПУР-нуң национал камгалалының министри Польшаның маршалы Мариан Спыхальскийниң удуртулгазы-биле эрткен. Ук өөредилге янзы-бүрү кезектериниң болгаш каттыжыышкыннарының амгы дайынчы хөделиишкиннеринге удуртулганы сайзырангайжыдарынга дузалаан чугула хемчег болган.

Штабтарның болгаш командылал чериниң бедик дайынчы беленин, а ол ышкаш кезектериниң болгаш каттыжыышкыннарның, тус-тус хевирлериниң шериглериниң болгаш албан черлериниң эки демниг хөделирин көргүзүп, өөредилгеге киришкен армияларның акы-дуңмалышкы чоруун улам ынай быжыглаарынга өөредилге дузалаан болгаш Европага тайбыңны база айыыл чок чорукту быжыглаарынга чугула салыышкын болган.

Өөредилге-биле холбаштыр ГДР-ниң национал камгалал министри армия генералы Гейнц Гофман дүштеки шайлалганы тургускан. Дүштеки шайлалгага ГСЧП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү болгаш секретары Эрих Хонеккер, ПУР-нуң национал камгалал министри Польшаның маршалы Мариан Спыхальский, ЧССР-ниң национал камгалал министри армия генералы Богумир Ломский, ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы армия генералы И. Г. Павловский олурушкан.

ГДР-ниң чазааның даасканың өзугаар ГДР-ниң национал камгалал министри Гофман министрлер М. Спыхальский болгаш Б. Ломский оларны, ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы И. Г. Павловскийни «Бөө-чепсектиг демиселге акы-дуңмалышкы чорук дээш» деп алдын медальдар-биле шаңнаан».

АЙЫЫЛ ЧОК ЧОРУК ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАЛАШТЫГ ХУРАЛЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң далаштыг хуралы Нью-Йорктуу-биле 10 шак 22 минута турда эгелээн. Чоокку Чөөн чүкте байдалды чугаалажып турар.

Судан Израильге удур дайын чарлаан

ХАРТУМ. (СЭТА). Июнь 5-те парламентиге Суданның премьер-министри Мухаммед Ахмед Махджуб Израильге удур дайынга Суданның кирген дугайын чарлаан. «Суданның чепсектиг күштерин КАР-че чорудар» деп, премьер-министр чугаалаан.

Хартумнуң чону КАР-че израиль шериглериниң халдааны-биле холбаштыр удурланыышкынның күштүг чыскаалын июнь 5-те эрттирген. Чыскаалчылар америк элчин чериниң бажыңының баары-биле артып, Израильди деткээн дээш Каттышкан Штаттарны буруу шаапкан.

Ак бажыңга чөвүлел хурал

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Июнь 5-те дыка эрте турда Ак бажыңга Каттышкан Штаттарның президентизи Джонсон АКШ-тың күрүне секретары Раск, камгалал министри Макнамара, президентиниң национал айыыл чок чоруктуң айтыыгларының талазы-биле дузалакчызы Ростоу олар-биле ужурашкан болгаш Чоокку Чөөн чүкте байдалды чугаалашкан.

КАР-НЫҢ БОЛГАШ ИОРДАНИЯНЫҢ КАМГАЛАЛ ЭВИЛЕЛИНГЕ ИРАК КАТТЫШКАН

КАИР. (СЭТА). Президент Гамаль Абдель Насер баштаан КАР-ның төлээлери биле Ирак Республиканың премьер-министри генерал Тахер Яхья баштаан ирак төлээлериниң аразынга чугаалажыышкыннар болган.

Чугаалажыышкыннар чоруп турда талалар Чоокку Чөөн чүкте тургустунган байдалдың дугайында саналоналдарын солушкан болгаш Израильдиң талазындан агрессия болганы-биле холбаштыр араб күрүне ажылдакчыларының эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарынга эргежок чугула базымнарны кылырын шиитпирлээннер.

МЕН агентилелдиң дыңнатканын өзугаар алырга, Ирак камгалал эвилелге каттышкан. Ол камгалал эвилел дугайында дугуржулгага ат салыышкыны май 30-де Каирге КАР биле Иорданияның аразынга болган деп чүве билдингир болгай.

Канар ортулуктар. Машина доктаадып турар черниң айтырыы?! Ол биске хамаарышпас, машиналар ээлери боттарының машиналарын кая тургузарын боттарыла бодап көрзүннер.

Тевелер көвүргде эптиг кылдыр туруп алган, ээлчеглиг туристи манап, дыштанып турарлар.

Тевелер-биле селгүүстээри аян-чорукчуларның ортузунда калбаа-биле сурагжаан.

Нордфото — СЭТА-ның фотозу.

1967 ч. Июнь 7.
ШЫН
3-КУ АРЫН

Сан көвүдеп турар

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам улус армиязының агаардан халдаашкынга удур камгалалдың кезектери июнь 4-те Игеан можунуң девискээриниң агаарынга бир америк самолётту дужур аткан. Тодараттынган медээ-биле алырга, май 26-да вьетнам зенитчиктер Куангбинь можунуң девискээриниң агаарынга бир америк самолётту дужур аткан болган.

Вьетнам информас агентилелдиң дыңнатканын өзугаар алырга, Вьетнамның Демократтыг Республиказының агаар делгеминге дужур аткан америк самолёттарның ниити саны 1.994 четкен.

АЖЫЛДЫ ШАПКЫНЧЫДАР

(Салдадыышкын—хүннүң чугула айтырыы)

Улуг-Хемниң ыяш ажыл-агый черинин Ырбан участогу — республикада тудуг материалдары белеткээр улуг бүдүрүлгелериниң бирээзи. Оон бүдүрүлге күүзүү-даа, келир үедеги перспективазы-даа улуг. Ниитизи-биле беш миллион кубометр тудуг ыяжын бежен чыл дургузунда оон белеткээрин планнаан.

Ырбанның ыяш белеткелчилери үбилейлиг чылдың кышкы сезонунда эки ажылдаанар. Ыяш кезилдиннге биче комплексилиг бригадаларны ажыглап тургаш, планда көрдүнген тудуг ыяжының белеткелин ажыр күүсеткеннер. Бир бригадага-ла 3 хирәлиг, бир автомашиналыг, ыяш сөөртүр тракторлуг 7—8 кижи ыяшты ужурарындан эгелээш, хем кыдыынче дажыглаарынга чедир бүгү ажылды күүседип турган. Тудуг ыяжының белеткелинге биче комплексилиг бригадаларны ажыглап турганы ажылдың темпизин дүргедеткен. Ынчангаш Ырбанның ыяш белеткелчилери боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер. Бо чылдың бирги кварталында пландан ажыр 2860 кубометр ыяшты белеткээш, сал даар черлерде сөөртүп чедирген.

Белеткеттинген тудуг ыяжының шынары эки. Ыяштың хөй кезии дилиг материалдарынга ажыглаттынып турарындан оон бот-үнези чиик. Тудуг материалдарын белеткээринге үнер чарыгдалдарның камналгазы әрткен чылдардан эки болган.

Ниитизи-биле бүдүрүлге чери бирги кварталда 36 муң рубль арыг орулгалыг болган. Тудуг ыяжының шынарын бедидип, бот-үнезин чиигедип келгениннен кубометр ыяштан бир рубль хире орулга алдынып турар.

Ырбанның ажылчыннары кыштадыр белеткээн ыяжын массалыы-биле салдадып эгелээннер. Бо чугула кампанияны үш организация харыылап турар. Салды даггаш, хемниң терең суглуг черинге чедирерин — Ырбанның ажылчыннары, оон ынай Кызылга әккээрин — Улуг-Хемниң пароходство черинин сугжулары харыылаар, а хем оруунуң ниити байдалын Үстүү-Улуг-Хемниң прораб участогу харыылаар хүлээлгелиг.

Салдадыышкын сезонунуң бо чылын элээн организас чок байдалдыг эгелээнин демдеглээр херек. Сезон эгелээриниң мурнунда сал даар үш кезек черге кожуг, шарыг, шаашкак дээш сал даарынга херектиг өске-даа материалдарны чогуур үезинде белеткээн турган. Ындыг болза-даа ыяш белеткээр пунктунуң удуртулгазы (начальниги эш Цупинин) ажылчыннарның күш-ажылының организастаашкынын баш удур эки таарыштырып шыдаваан.

Оон аңгыда сезон эгелээриниң мурнунда 40 ажыг ажылчын тооруктаар дээш шөлээлеп үнген турган. Оларның хөй кезии чогуур хуусаазында әәп келбәән. Бо бүгүнүң түннелинде май айда 10 муң кубометр ыяш салдадыр дээн план үзүлген.

Сал даар черлерде хожудаашкын сугжуларның ажылын база-ла шуудатпайн турар. Ылаңгыя май айның сөөлгү он хонуунда пароходство черинин беш теплоходтары кайыыдаа 5—6 хонукта сал манап, ажыл чок аная туруп келгеннер. МБВ-213 теплоходтуң капитаны, пароходство черинин хоочун сугжуларының бирээзи эш Нугис салдадыышкын сезонунуң эгелээшкининде улуг четпестерниң барын хомудап чугаалап турар.

— Бир әвес салдар белен турар болза неделяда-ла бир рейсти кылып болур аргалыг бис. Май айның сөөлгү беш хонуунда беш теплоход маңаа сал манап халас хүн эртирип келдилер. Бир теплоходтуң экипажы 5 кижи, оон аңгыда сал белеткеп, хынаар Ырбанның ийи ажылчыны барык үжен хире кижи бүдүн неделяда ажыл чок турары ол ышкажыл. Бир әвес тодаргай хемчег албааже салдаашкын планы күүсеттинмейн барып болур чадавас — деп, ол чугаалап турар.

Сал даар ажылды шулуудадыр дээш пунктунуң удуртулгазы чоокта чаа чамдык хемчеглерни алган. Майның 29—30-ниң хүннеринде түс-түс участоктарның ажылчыннарының бүдүрүлге хуралдарын эрттиргилээн. Аңаа ажылдың байдалын чугаалажып көргеш, сал даашкынын шулуудадыр талазы-биле чамдык айтырыгларны дугурушкан. 50 ажыг ажылчынны ийилеп звенолай тургускаш, оларның наряд-чагыг өзүгаар ажылдаарын чурумчуткан. Мастерлер звеноларның кылган ажылының түннелдерин кежээниң үндүргеш, ону көргүзүг самбразынга доктаамал бижип турарын хүлээнгеннер. Сал даар ажылдың хемчээлин кубометрлеп үндүрер болганда, улуг, биче чудуктарның төлевири аңгы-аңгы. Санажылган чиигедири-биле оларның ортумак расценказын доктаадып тургускан. Ол ышкаш ажыл шагын ийи шак уздырын болгаш ол үениң төлевирин шаңнал хевири-биле бүдүн чартык катап төлээрин доктаатган.

Бо болгаш оон-даа өске айтырыларны бүдүрүлге хуралдарынга чугаалажып сайгарган соонда ажылдың темпизин көскүзү-биле дургедээн. Май 29-ка чедир хүнде ортумаа-биле 300—400 кубометр сал белеткеттинип турган болза, оон дараазында хүннерде ол түк бүдүн чартык катап өскен. Участоктуң мурнакчы ажылчыннары эштер П. Павлов, Т. Биче-оол, Н. Савельева, лебедчик Л. Романин, катерист Н. Бяков болгаш оондаа өскелер хүнүң ажыл нормазын бүдүн чартык, ийи катап ажыр күүседип эгелээннер.

Ажылчынарның күш-ажылын сезон эгелээринің мурнунда-ла бо ышкаш таарыштыр организастаан болза, салдадыышкын ажылынга хожудаашкын турбас ужурлуг турган.

Салдадыышкын — бүдүрүлге черинде партия организациязының ажылынга кол черни әәлээр ужурлуг. Ындыг болза-даа партия организациязының бо ажылды ам-даа холга албаанын демдеглээр херек. Эге организацияның секретары ажылындан халажып чоруй барган, оралакчызы ааранда бээр ай ашкан. Тожунун партия райкому бо байдалды биле тура-ла практиктиг дуза көргүспейн турарын Ырбанның коммунистери шүгүмчүлеп турарлар.

Ырбандан Дус-Хемге чедир суг оруу кончуг берге. Ол аразында 40 километр хире черде Бии-Хем каш адырланы берген, бир хонуктуң дургузунда безин ол адырларның тереңи каш катап өскерлип чыдар. Ол участокта сугнуң тереңин айыткан демдектерни кым-даа солуп көрбээн, чамдыктары кургаг сайда кожаа берген олургулаар. Кайылап сал бадырар черлерин катеристер боттары дилеп, хой үе-шакты эрттирип турарлар.

Суг оруунда озаң ыяштарны аштаар лебедкалыг тускай катерде ийи кижи ажылдап турар деп санаттынып турар. Херек кырында ол катер Севиде мынчага чедир эрик кырында үрелик чытпышаан, оон катеризи эш Пастухов кылган ажыл чок, арагалаарынга өйлешкеи.

Салдаашкын — ыяш белеткелчилериниң ажылында эң-не харыысалгалыг үе. Сал даар черлерге күш-ажылды шын организастап, кижи бүрүзүнүң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, түс-түс звеноларның аразынга социалистиг чарышты улам калбартыр болза, ырбанчылар үбилейлиг чылда алган хүлээлгезин күүседип шыдаарлар.

С. МААДЫ.
(«Шынның» тускай корр.).

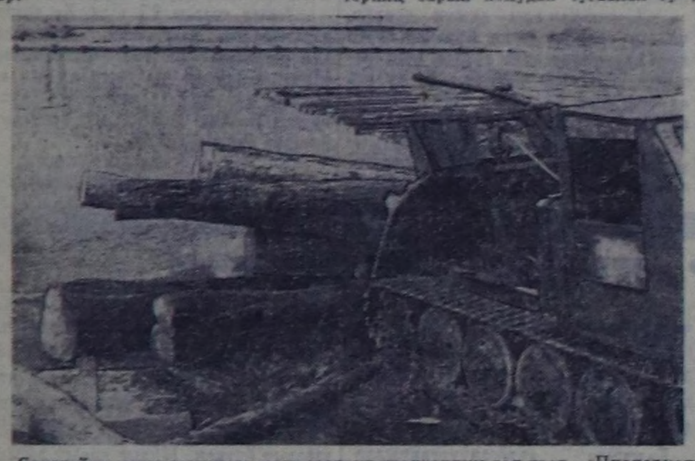

Солагай талакы чурукта: ыяш сөөртүр тракторнуң сал даар улуска ыяш сөөртүп чедирип турары, оң талакы чурукта: «Пионерканың» сал даар бригадазының мурнакчы ажылчыннары Н. Савельева биле (бетинде) М. Бередерининың сал даар ыяштарын агым аайы-биле бадырып турары.

Авторнуң фотозу.

Редакцияга чагаалар

Уттундуруп бар чыдар...

Эрткен чылын Кызылдан тудугжулар келгеш, Бай-Тайга районнуң төвү — Тээли суурга амыдырал хандырылга комбинатының бажыңын тудуп, ажыглалга киирген. Бүдүрүлгениң ажылдакчылары, ямзы-бүрү адырларның мастерлери четчелеттинген, комбинатка даараныла, идик-хеп, шак септээр, чурук тырттырар, баш таарар цехтерни дерип ажыткан. Чамдык колхозтарга бүдүрүлгениң салбырлары-даа ажыттынган турган. Комбинаттың мастерлери көдәәже үнүп, чоннуң чагыларын хүлээп ап, кылып берип келген.

Комбинаттың бүдүрүп үндүрген продукциязын районнуң ажылчы чоннары күзелдии-биле садып ап, эрги эт-севин септедип ап, чурукка тырттырып, бажын таартып ап турганнар. Бүдүрүлгениң сураа районнуң ажылчы чоннуң ортузунга калбарып, орулгалыг-даа апарган. Ол ындыг болур ужурлуг-даа, чүге дээрге районга амыдырал хандырылга чери турупкан, чоп оон ажык-дузазын хүн бүрү көре берген.

Комбинаттың ажылының дугайында чоннуң сеткили хомудаан чугааларын сөөлгү үеде хейү-биле дыңнаар апарган. Бүдүрүлгениң чурук тырттырар, баш таарар, шак септээр цехтери хагдынган, ажылчы чон хомудаан сеткилдерин илередип, ол черлерни дарый ажыдарын күзеп турар апарган. Районнуң партия, совет органнары комбинаттың организастыг ажылын көрүп, хагдынган цехтерни катап ажыдар талазы-биле хемчеглерни алырын Тээли суурнуң чурттакчылары, районнуң бүгү ажылчы чону күзеп турар.

Х. КАРА-ООЛ.

* * *

Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайга хлеб быжырар чаа бажың тудар дээш хлеб быжырар черни май әгезинде бүзүп каапкан. Чаа тудуг ам чорбастаан, тудуг материалдары — ыяш-даа, даш-даа дүжүргүнмәән, ажылчыннар аар-саар ажыл кылып, аная чоруп турар апарган. «Сут көрбейн идик ужулба» деп улустуң үлегер чугаазы бар болгай, чаа тудутта ынангаш, хлеб быжырып, чонну хандырып турган бүдүрүлгени бүзүп каапканы буруу.

Тудугну әргелеп башкарып турар организация тудуг материалдары-биле тудугжуларны хандырып, хлеб быжырар черниң бажыңының тудуун дүргедетпес болза, хоорайның чурттакчыларынга таарымча чок байдал тургустунар. Тудугну дүргедедир талазы-биле Шагаан-Арыг хоорай Совединиң күүскому, районнуң партия, совет органнары чогуур хемчеглерни алырын тудугжулар күзеп турар бис.

Тудугжу **Ш. ТЮЛЮШ.**

Олар—интеллигентилер

ШЕФ-БИЛЕ

Улуг-Хем районда «Х Улуг хурал» колхозтуң интеллигенциязы ажыл-агыйның ногаажыларынга улуг дузаны чедирген. Нога бригадири эш Бүрүн-оол Дүшкүн-ооллуң башталгазы-биле 3 га черге картофельди 12 кижи тарып олурткан. Шеф организастыг болгаш дүрген эрткен.

Эштер Санакчы Түвен-Бады, спорт ниитилелиниң даргазы Аралчор, плановик Полева, көдәә Совет секретары Мендот Клава болгаш өскелер-даа нормаларын ажыр күүсеткеннер.

Колхоз баштаар чери, партком, комсомол организациязы, хову бригадазының коллективи шефчилерге өөрүп четтиргенин илергейлээн.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

СПОРТ

Маргылдаа уламчылаан

Эрткен дыштаныр хүнде культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгында «Хүреш» стадионга Күш-культураның болгаш спорттуң «Спартак» деп эки-тура ниитилелиниң кубогу дээш бут бөмбүүнүң республика маргылдаазы уламчылаан.

Хүниүң айгы чартыында эгелеп Хову-Аксының «Кобальт» биле Ак-Довурактың «Азбест» командаларының оюну болган. Оюнуң эгезинден-не ак-довуракчылар эки ойнаар арга-мергежилдиин көргүзүп, хову-аксыжыларны удаа-дараа атакалап, бөмбүктү оларның хаалгазындан ыратпайн тургаш, 7 катап киир телкен. Ынчангаш удурланыкчыларын чииги-биле удуп алгаш, кубокту чаалап алыры дээш шиитпирлиг маргылдаага кирер эргени чаалап алган. «Кобальт» командазы күштүг удурланыкчызының хаалгазынче чүгле чаңгыс бөмбүктү киир төвер аргалыг болган.

Дараазында республиканың бут бөмбүүвге шыырак дээн, кайызыдаа каш удаа республикага чемпион болуп келгилээн «Спартак» биле «Енисей» командаларының маргылдаазы эгелээн.

Оюнуң айгы чартыы эгелээш 10 минута ойнап чорда, пассажирлер автотранспортунуң командазының ойнакчылары бүгү командазы-биле бурунгаарлап, атакалап келгеш, оң талакы халдакчызы Валерий Мамаевке бөмбүктү эптиг үндүрүп берештерге, «Енисейниң» хаалгачызынче күштүг теп киргениннден сан ажыттынган. Чидиг демисел эгелээн. Енисейжилер санын деңнеп аар дээш бүгү аргаларны хереглеп, бурунгаарлап тургаш «Спартактың» хаалгазынга чоокшулап келгенде, спартактың ойнакчызы чазыглыг (чурум үреп) ойнаптарга 11 метрниң шииткел теванын алгаш, оон-биле санны деңнештирип алыр аргалыг болганнар.

Сан ам деп. Оюнуң төнчүзүнге чедир әвәәш минуталар артып, кайы-даа тала шыңгыы ойнап, удур-дедир атакалажып турганының түннелинде спартакчылар бурунгаарлап келгеш, кол халдакчызынга бөмбүктү үндүрүп бәәрге, ол ону киир теп, санны немеп апканнар. Оюн удавайн төнген. Ниити сан 2:1 чедип «Спартак» командазының ойнакчылары тиилелгени чедип ап, олар кубок дээш шүүлдеге киржир эргени чедип алган.

С. ТАМЧАЙ.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

Чемни кылыр болгаш садар автоматтар

«Инпродмаш-67» деп делгелгеде совет экспозиция сее муң дөрбелчин метр хемчээлдиг шөлдү әәлеп турар. Ында аъш-чем үлетпүрүнүң үш үче ажыг улуг-улуг экспонаттарын делгээн.

Делгелгениң баштайгы хүннери. Улустар экспозициларны сонуургап көрүп, бот-боттарының бодалдарын үзүк чокка солчуп эгелээн. Экспонаттарның чанында аңгы-аңгы дылдар кырында чугаалар доктаамал дыңналыр. Специалистер хелемечилерин-даа шүүдетпейн, боттары-ла аразында билчип ап турганнар.

Бо түскайлаттынган делгелгеге келген улустарның аразында аъш-чем үлетпүрүн эки билбес, оон-биле үүле чем үеинде таныш кижилер база әвәәш әвес бар. Оларның сонуургап турары база-ла билдингир: улус кухняның түвектиг ажылындан хосталып алырын бодап, садыг кылып алырда, эң-не әвәәш үе эрттирерин күзеп, оон ынай чоокку келир үеде чемни канчаар белеткээрин билип алыр дээш маңаа четкилеп келир. Делгелге бүрүзү үүле чедип алган чедишкиннериниң көрүлдеин әвес, келир үениң перспективаларын база тодарадыр болгай.

«Сокольники» парыгында кыры өпегер павильоннуң ортузундан совет экспозиция эгелээн. Әәлээн кап каастап каан витриналар турар. Аъш-чем продуктуларының үш үче хире хевирин амгы үениң аайынга таарыштыр савалааш, делген каан. Оон чанында ийи залда ол чемнерни белеткээш, савалаан машиналар, автоматтар бар.

Аъш-чем үлетпүрүнүң келир үеин—автоматиканың талазында. Автоматтар, машиналар ховуларже, одарларже чедип келгеш, чигэттин баштайгы болбаазырадыышкынын кылыр болгаш заводтарга ажылчыннарның күжүн солуур. ...Ак халаттар кеткен ийи кижи бичежек хемчээлдиг хереклелдиг чаныда туруп алган үүгле ийи операция кылып турар: машинага тыртып каан эътти, нугун каан далганны савага каар, оон соонда белен болу берген манчыларны соодукчуларга аппарын шыгжаар. Оон өске ажылдарның шуптузун машиналар кылып күүседир.

Манчы шагда-ла Сибирьден үнгеш, өске черлерже тарай берген. Ону Австралияда, Ираста, Японияда, Польшада, Венгрияда болгаш Румынияда чип турар. Ол чурттарның фирмалары болгаш заводтары манчы кылыр совет аппараттарны садып алгылаан. Ындыг аппаратар бир шак иштинде ийи муң кижини чемгерин шыдаптар. Бо чылын Украинада Белопольдуң машина кылыр заводу манчы белеткээр муң автоматтыг машиналарны бүдүрүп үндүрер. Оон чамдыызын даштыкы чурттар амдыгааштан-на садып ап эгелей берген.

Сосиска, мороженое, блин болгаш пирожки кылырда, машина кижини солуп турар апарган. Машина чокта бир шак иштинде сее үче пирожкилерни, чеди үче блиннерни быжырарда, үш муң стакан мороженоелерни кылырда, магазинче беш үче килограмм сосискаларны чорударда он-оң, үче-үче ажылчы холдар херек. А совет автоматтар үүле ийи-үш хире ажылчыннар хереглээр.

Чамдык ындыг автоматтарны болук-болук кылдыр үндүрүп турар. Ынчалза-даа дыка хөй даштыкы специалистер ол автоматтарны бир-ле дугаарында көрүп турар. Англия болгаш немец машина тудугжулары павильоннуң иштинче каш катап киргеш, консультантылар-биле беседалажып, автоматтарның шыпарын сонуургап көрүп турганнар. Чамдыкта ындыг чорудган садып алыышкын эгелей бээр.

Делгелгеде ликёр-водка бүдүрериниң бүгү ажылын бүрүнү-биле автоматчытканын көргүскен чер бар. Бо дээрге, водка азы ликёр бүдүрерин көвүдедир дээн ол әвес, улусту бо аар ажылдан хостаары ол. Каш-ла кижи ажылдап турар ындыг чер шак дургузунда алды муң шилди арага-биле долдуруп кааптар. Бо дээрге, эң үстү база әвес-тир. Бир шакта ол машиналар тозан муң чедир шилдерге чулукту, лимонадты, пивону, минералдыг суглларны кудуп болур.

Продуктуну савалларже кудуп эгелээриниң мурнунда, ону дыка хөй механизмнер тавартыр эрттирер. «Инпродмаш-67» деп делгелгениң совет павильоннарында болгаш шөлдеринде эмгежок хөй чаа машиналарны делгээн.

Чигир заводунга ховулардан чигир свёклазы соорткен машиналар кәәрге, ону дүжүрер дээш ажылчыннар хүүрек туда бербес. Бүдүн чартык минута дургузунда свёкла дүжүртүнгеш, арыглаттынгаш, чыскаай салдына бээр. Чоокта чаа чогаадып кылган буртоукладчик шакта 150 тонна чигир свёклазын арыглап белеткээш, оон шыгжаар хуусаазын узадып, склад шөлдерин кызырарын болдурган. Экономистер санап кәәрге, чигир заводтарынга ол машиналарның дузазы-биле чыл саныда-ла үче бежен муң кижини ажылдан хостаар болгаш чәәрби миллион рубльди камнап алыр. Ындыг машинаны картофель, кукуруза чемин дүжүреринге таарыштыр кылып ап болурунуң аргалары база бар.

Ындыг бедик үпелелди дыка хөй машиналарга берип болур. Павильоннарда сүт тырттырар чаа машиналар, ямзы-бүрү контроль кылыр болгаш соодукчу хереклелдер, үрезин сорттаар агрегаттар, чуур аппараттар, картофель аптаар машина база бар.

Бир әвес мурнунда бүдүрүлгениң чамдык кезектери автоматчыттынган турган болза, ам бүрүнү-биле автоматчыдарыче калбаа-биле шилчип бар чыдар.

Делгелгеде балык дугайында какысы көргүскен. Келир чылдың июль-август айларда Совет Эвилелинге амгы үеде балыкты тудар, далай продуктуларын болбаазырадыр хереклелдериниң бүгүделегей делгелгези болур. Ол делгелге улуг болур хевирлиг. Оон дугайын ам безин дыка хөй фирмалар болгаш делгелге комитеттери сонуургап эгелээн. Ынчангаш делгелгениң совет салбырының иштинде тускайлаттынган бичин экспозиция тургустунган. Ында элээн каш оизагай хевириниң эки, камналгалыг машиналары салдынган. Оларның бирәәзи сардиналарны сорттаан турган, минута иштинде алды үче балыкты беш аңгы кылдыр үзе салыптар. Өске бир машина минутада чәәрби ийи банкага балыктарны суп каар.

Совет балыкчылар балыкты соок арга-биле ажаарыынче хөй сагыш салыр апарган. Павильонда автоматчыдып каан соодар агрегат, 150 деп дош генератору бар. Ол машиналарны океаннарда балыктап чоруп турар флоттарда болгаш эрик чоогунуң бүдүрүлгелеринде ажыглап турар.

Машина тургузукчулары келир үениң магазиннерин, киосклерин, кафелерин садыгжылар чок турар деп санап турарлар. Москвада Чехова кудумчузунда бир ындыг шенелде чем магазини ажылдап турар.

Делгелгеде үүгле савалап каан продуктулар садар әвес, харыыдаа изиг чемнер садар автоматтар база кирген. «Сокольникиде» кафе-автомат бар. Аңаа келген кижилер тавак иштп изиг мүнү, изиг сосискиин азы бифштексти чигеш, чулукту, пивону азы изиг шайны ижип болур. Бо чемнериниң садарын автомат кылып турар. Бир әвес келген кижиниң көпеектери четпәән болза акшаны боду адырыктап бээр чер база бар.

Кафе-автоматтың дугайында санал бижиир дептерде америк бизнесменнер, Чикагонуң ийи фирмазының төлөлекчилери, оралакчы президент Л. Момсен болгаш инженер М. Амезагу мынча деп бижээннер:

«Экспонаттар бистиң сонуургалывысты улуу-биле хайындырды». «Хүндүлээни дээш улуу-биле четтирдим. Силерниң изиг мүнүцнери черле тергиин-дир деп санаар-дыр мен. Силерниң садыглаар автомадыңар кончуг эки кылдынган-дыр».

Бо машинаны чогааткан улустуң чугаалан турары-биле алырга, хөй улус чыглыр үелерде чежедаа кижини чемгерип каап болурунуң аргазы бар: олар бир минутада беш-алды таваккa чемни кудуптар. Ол автоматтарны демир орук кафелеринге, хем болгаш аэровокзалдарга тургузар дугайында шиитпирни хүлээп алган.

(Парлалганың медээлер агентилели).

ЭРГИМ НОМЧУКЧУ!

„ШЫН" СОЛУННУ

Чаңыдыт алырының хуусаазын узадырын үтпаңар!

ЧАРТЫК ЧЫЛДА СОЛУННУ ЧАҢЫДАРЫНЫҢ ӨРТЭЭ 3 РУБЛЬ.

КИНО

ИЮНЬ 7-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Капитан Гранты-ның төлдери» 10, «Ол өлүрерин күзеәән» 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «26-же адып болбас» 10, 3, 5, 9 шактарда.

ЧАЙГЫ ТЕАТРГА: «Оларны үүгле арынарындан таныаан» 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Дурум чок оюн» 9.40, 11.30, 1.40, 3.30, «Дээр диңмиреп турда» 5.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Суг дувунде акваланг борттер» 1, «Угбашкылар» (1-ги сериязы) 3, 7, 9 шактарда.

ОН УБИВАТЬ НЕ ХОТЕЛ...

«Грузия-фильм» киностудиязының бүдүргени

„Ол өлүрерин бодаваан..."

деп фильм республиканың киноокраннарында үнүп эгелээн.

Күруне шаңналының лауреады, Хову-Аксының байлааның баштайгы ажыдыкчызы Кыргыс Хууракович Хойтпак-ооллуң кадайы—1930 чылдан бээр СЭКП кежигүнү

Оюн Кошкулаковна

БААЗАҢНЫҢ

мочаанн-биле холбаштыр «Тыва кобальт» тудуг әргелелиниң парткому болгаш дирекциязы эш Хойтпак-оолга болгаш оон өг-бүлезинге ханы кажыылалын илергейлеп тур.

редакцияның адрези:

Кызыл. Шетинкин—Бравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң өралакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 23-54, агитация болгаш пропаганда киллизиниң 37-13, көдәә ажыл-агый киллизиниң 21-47, үлетпүр киллизиниң 22-64, чагаа, ажылчын болгаш көдәә-корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал киллистериниң 21-27, иштики информация киллизиниң 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Парлалга әргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Шетинкин—Бравченко кудумчузу, 1). ТС—01128.